

De nyuddannedes erfaringer med førstelinjetjenesten

**- utfordringer og meningsfulle møter i
barnevernsammenheng**

Et kvalitativ studie med en fenomenologisk tilnærming

Laila Sofie Johnsen

Master i familierapi og systemisk praksis

ved Diakonhjemmet høgskole 2008

Sammendrag

Dette er et kvalitativ studie som tar utgangspunktet i en fenomenologisk tilnærming. I alt ble tre relativt nyutdannede kvinner i 20- årene intervjuet. Informantene er tilknyttet forskjellige barnevernkontor i en storby i Norge. Hensikten med studiene er å forsøke å belyse hvordan nyutdannede opplever sitt møte med barneverntjenesten. Temaene som er favnet i denne fremstillingen er opplevelser og erfaringer knyttet til *"utfordringer, mening og inspirasjon"*. Jeg har ønsket å finne ut av hvilke type utfordringer de beskriver, samt hva de opplever som meningsfullt, og hvor de finner sin inspirasjon. Mine informanter sier noe vesentlig om hvor de opplever utfordringene ligger, samt hva barneverntjenesten som et system må gi dem for at de skal oppleve jobben som meningsfull og utviklende.

Forord

Først vil jeg takke kvinnene som fortalte sine historier, uten dere ville aldri denne masteroppgaven sett dagens lys.

Jeg ønsker å rette en takk til min arbeidsgiver som har tilrettelagt forholdene for at jeg kunne gjennomføre utdanningen min. En spesiell takk i dette til mine ledere Anne og Elisabeth som har kommet med oppmuntrende klapp på skulderen, samt utvist stor fleksibilitet underveis i denne prosessen. I tillegg takk til Anne-Lise som kom med viktige bidrag i slutfasen av masteroppgaven. Takk til min søster Lise, som har bidratt med faglige innspill, varme og støtte. Dere ga meg alle troen på at dette vil jeg få til. For meg har dere alle vært viktige støttespillere underveis.

Jeg retter en helt spesiell takk til min ektemann og mine to barn. Takk for at jeg fikk låne av deres dyrebare tid til å gjennomføre dette prosjektet. Med deres velvilje og tålmodighet har prosjektet mitt vært mulig å få i havn.

Så til sist vil jeg rette en stor takk til min veileder Anne Øfsti. Uten deg og din faglige tyngde ville ikke oppgaven blitt til det den er i dag. Takk for nyttige og verdifulle bidrag. Du har for meg vært en viktig støttespiller, veiviser og motivator underveis i dette arbeidet.

Oslo 28. oktober 2008

Sammendrag	2
Forord	3
1.0 INNLEDNING	6
1.1 Problemstilling og avgrensning av problemstilling	9
1.2 Bakgrunn for problemstilling	10
1.3 Oppgavens innretning	10
2.0 METODE	11
2.1.1 Kort presentasjon av informantene	12
2.1.2 Forskningsdesign – en kvalitativ tilnærming	12
2.1.3 Rekruttering	13
2.1.4 Forskningsintervju – datainnsamling	14
2.1.5 Refleksivitet og forskningsetiske overveielser	14
2.2 Selvrefleksivitet	17
2.2.1 Min posisjon som forsker – å forske på min egen virkelighet	17
2.3 Mitt vitenskapelige ståsted	19
2.3.1 Fenomenologi og hermeneutikk	20
2.4 Generelt - analyse av kvalitative data:	21
2.4.1 Hermeneutisk sirkel	21
2.4.2 Fremgangsmåte i analysen	21
2.4.3 Helhetsinntrykk	22
2.4.4 Meningsbærende enheter - koding	23
2.4.5 Fra kode til mening	23
2.4.6 Sammenfatning	24
2.5 Kritiske betraktninger til bruk av kvalitativ forskning	24
2.6 Validitet og reliabilitet	25
2.7 Oppsummering	26
3.0 TEORETISK REFERANSERAMME	27
3.1 Barneverntjenestens mandat i samfunnet	27
3.1.2 Barnets beste	29
3.1.3 Omsorgssvikt	30
3.2 Fra utdanning til praksis	31
3.2.1 Kompetanse og kompetanseutvikling	32
3.3 Veiledning	33
3.4 Oppsummering	34
4.0 ANALYSE- FØRSTE DEL	35
4.1 Nyutdannedes møte med ulike utfordringer i barneverntjenesten	36
4.1.1 Sommerferien – <i>”det føltes helt håpløst”</i>	37
4.1.2 Tap av oversikt - <i>”... hvor mye skal man tåle av sånne ting..”</i>	40
4.1.3 Avmakt- <i>”... også bryr jeg meg ikke mer...”</i>	42
4.1.4 Om å ta med seg jobben hjem – <i>”... får jeg egentlig til noen ting..”</i>	45
4.1.5 Lite tid – <i>”... hver eneste dag gikk til å takle sakene her og nå.”</i>	47
4.1.6 Dårlig samvittighet – <i>”..det er så vanskelig å ta opp kontakten igjen..”</i>	49
4.1.7 Oppsummering	51
5.0 ANALYSE – ANDRE DEL	52
5.1 Veiledning av nyansatte	53
5.1.1 Om å bli glemt – <i>”Det er kjempeviktig å ha fokus på faget og, men du må også ta vare på de som skal gjøre faget.”</i>	53
5.1.2 Tvil - <i>”... er det noe galt med meg?”</i>	55

5.2 Meningsfulle konstruksjoner – ”... motivasjonen min er, at jeg vet jeg får til noe godt...”	57
5.3 Inspirasjonskilden - ”... jeg har hatt den styrken, selv om de ikke har gitt meg denne styrken...”	59
5.4 Oppsummering:.....	61
6.0 AVSLUTNING	62
6.1 Implikasjoner i praksisfeltet	66
REFERANSER	68

1.0 INNLEDNING

*”Du så, men valgte å lukke øynene,
Jeg formidlet min fortvilelse, men du valgte å lukke ørene,
jeg håper du snart er sterk nok til å til å se min realitet - min ensomhet...”*

”ukjent”

Jeg kom over dette lille diktet som ikke hadde noe kjent forfatter. Diktet er enkelt, men ordene grep meg, fordi de var adressert til noen som ikke kunne imøtekomme vedkommendes behov. Det være seg enten der og da - i øyeblikket, eller på lengre sikt. Vi blir ofte invitert til å fortelle om vår smerte, men når mottaker da ikke forvalter smerten på en måte som ivaretar avsenderen, enten fordi man ikke har tid, evne eller rett og slett ikke erfaring nok til å se den andres nød, da er faren for at den andre føler seg enda mer ensom enn før man delte sin historie.

Arbeidet i barneverntjenesten stiller ofte omfattende krav til dem som utøver yrket, det innebærer blant annet å stå i både faglige, etiske og juridiske dilemmaer. Barnevernarbeidere kommer ofte i strid med foreldrenes interesser og barneverntjenesten oppleves som både hjelpende og inngripende. Dette er en av de særegne utfordringene barnevernansatte står overfor i møte med sitt arbeid (Sandbæk, 2007).

I denne masteroppgaven har jeg intervjuet tre relativt nyutdannede kvinner i 20 - årene. De har jobbet opp til to og et halvt år i barneverntjenesten. På bakgrunn av disse intervjuene vil jeg forsøke å formidle hvordan nyutdannede opplever og erfarer sitt møte med barnevernfeltet. De beskriver forholdsvis store utfordringer både følelses- og holdningsmessig, i tillegg til intellektuelle. Deres opplevelser og erfaringer vil bli belyst og drøftet i forhold til relevant teori og empiri.

Utfordringer i arbeidslivet er noe enhver arbeidsutøver blir utsatt for og er ikke noe man nødvendigvis skal unngå eller bekjempe. Utfordringer gjør at vi stadig strekker oss etter noe nytt, og er med på å gi oss vekst og utvikling, slik at vi får utviklet nyttige verktøy på veien videre. Jeg tenker at en viktig forutsetning for at utfordringer skal oppleves som gode, er at utfordringen ikke utgjør en så stor forskjell fra hvor man står som nyutdannet og til de

arbeidsoppgaver man har ansvaret for. Ideelt sett tenker jeg at man i denne læringsprosessen bør få tildelt arbeidsoppgaver i takt med ens utvikling. Jeg vet erfaringsmessig at dette ikke alltid lar seg gjennomføre i et felt som barneverntjenesten. Dette fordi barneverntjenesten ofte er under høyt press, i stadig forandring og med høy turnover osv¹. Etter en tid i feltet oppdager ofte nyutdannede at arbeidsoppgaver som de er satt til å utøve både er krevende og mangfoldige, og man finner ut at det stilles høye krav til en som arbeidsutøver (Strømfors & Vindegg, 2002). På den måten erfarer man også at utdanningen ikke har forberedt en godt nok på hva som møter en i arbeidslivet (Fauske, Kollstad, Nilsen, Nygren, Skårderud, 2006).

Utfordringene nyutdannede står overfor kan også være sprangvis og eksplosiv, hvor man bokstavelig talt blir kastet ut i arbeidsoppgaver som man opplever ikke å ha forutsetning for å ivareta. Dette kan handle om den nyutdannedes møte alene med familier med store og komplekse problemstillinger, eller alvorlig omsorgssviktsituasjoner. Forskjellene blir da for store. Dette tenker jeg er smertefulle utviklingsprosesser, men de gir også en form for læring og erfaring. Spørsmålet er hvem som blir skadelidende og hvordan i denne læringsprosessen? Hvis de nyutdannede ikke har et arbeidsmiljø som tilrettelegger forholdene for dem, kan det resultere i en situasjon der man opplever at målet blir å håndtere en dag til en annen og beskytte seg fra faglige utfordringer. En positiv utvikling har nøye sammenheng med at man har mulighet til å være i et faglig stimulerende miljø (Strømfors & Vindegg, 2002). Dette for å forhindre faglig stagnasjon, som kan føre til at man benytter seg av overlevelsestrategier som ikke er fruktbare og til nytte for familiene man står i hjelperelasjon til. Faglig stagnasjon kan også handle om at man mister inspirasjonen og at den profesjonelle slik også mister sin reflekterende holdning (Ulvestad, Henriksen, Tuseth & Fjellstad, 2007).

I en publisert artikkel 25.08.08 i Fædrelandsvennen tematiserer stortingsrepresentant i Vest-Agder Høyre, Peter S. Gitmark barneverntjenesten. Han skriver at Høyres stortingsgruppe får rapporter fra en rekke kommuner om at barnevernet er under meget stort press. Han sier at svært mange barnevernsarbeidere har i mange år jobbet helt alene med ofte svært tunge og belastende saker – uten et fagmiljø og kollegaer å støtte seg til og rådføre seg med². Gitmark sin vinkling er interessant, fordi mine informanter også tematiserer den samme

1 Rutinehåndboken (2006) for barneverntjenesten i kommunen - Barne- og Likestillingsdepartementet

2 <http://www.fvn.no/meninger/kommentarer/article607208.ece>

problematikken, forskjellen er at de ikke har flere år med erfaring å støtte seg til. Dette tenker jeg både får konsekvenser for brukerne av systemet og de nyutdannedes profesjonelle utvikling i praksisfeltet. Disse utfordringene setter i gang mange forskjellige følelser, som ikke alltid er like lett å håndtere.

Jeg begynte selv som nyutdannet i barneverntjenesten, og var i slutten av 20-årene. Tiden som nyutdannet er en spesiell tid, på den ene siden er man nysgjerrig, naiv, engasjert og man er entusiastisk med hensyn til bruk av mulige tilgjengelige ressurser. På den andre siden stiller man seg spørsmålet om man har lært nok, er man god nok og man kjenner ofte på sin egen utilstrekkelighet. Killèn (2007) benevner denne prosessen som en angstfull og usikker form for selvsentrerthet. Dette er med andre ord en tid som bærer preg av læring og undring, både på godt og vondt. Å være nyutdannet berører oss mennesker svært forskjellig, avhengig blant annet av person, type utdanning, tidligere arbeidserfaring og livserfaring, og ikke minst den måten vi møter vår egen og andres smerte på. Vi blir formet og påvirket av våre møter med omgivelsene, og de menneskene vi arbeider med. I denne fasen har man ofte behov for å få tilbakemeldinger på seg selv og det arbeidet en utfører. Strømfors og Vindegg (2002) sier at tilbakemelding skal forstås som viktig for den nyutdannede, slik at man får bekreftelse på at man tar valg som nyttige eller ikke.

Jeg har selv vært i yrket i ti år, og opplever arbeidet med familiene som stimulerende så vel som belastende. Dette arbeidet har bidratt til at jeg har fått utvikle større selvinnsikt og bevissthet om egne følelser og holdninger. Jeg opplever at denne læringen har vært med på å gi meg personlig vekst og utvikling. Denne utviklingen har likevel ikke bare vært smertefri, og det har ikke alltid vært en lett vei å gå. Samtidig er disse prosessene nødvendige for at man skal kunne gi brukerne av systemet et tilbud som er faglig godt forankret.

En ting er utfordringer, men en annen ting er de meningsfulle møtene og settingene de opplever. Mine informanter beskriver øyeblikk som dette også. Dette er øyeblikk som synes å være en viktig drivkraft i deres møte med en hektisk og til tider krevende arbeidshverdag. Mine informanter beskriver hvordan utfordringer utvikler seg til å bli betydningsfulle møter, som er med på å gi vekst på sikt. Videre tematiserer de hva barneverntjenesten som system må gi dem i deres faglige utvikling.

I henhold til fenomenologien er det informantenes kunnskap og deres subjektive opplevelser fra deres livsverden som er det meningsbærende. Det er disse opplevelsene jeg skal forsøke å formidle i min fremstilling. I tråd med den sosialkonstruksjonistiske tenkningen oppfattes den virkeligheten jeg skal undersøke som sosialt konstruert og subjektiv (Anderson, 2003).

1.1 Problemstilling og avgrensning av problemstilling

Jeg ble nysgjerrig på opplevelsene og erfaringene de nyutdannede har i forhold til temaene ”*utfordringer, mening og inspirasjon*”. Slik vokste også min problemstilling fram til å omfatte følgende spørsmål:

- Hvordan opplever relativt nyutdannede barnevernansatte i 20- årene å jobbe i barneverntjenesten?
- Hvilke type utfordringer beskriver de?
- Hva er det som oppleves som meningsfylt i dette arbeidet?
- Hvor henter de sin inspirasjon fra?

Slik problemstillingen min er formulert, vil konteksten være sentral, i den forstand at historiene skal være knyttet til barnevernsammenheng. Den sammenhengen problemstillingen er knyttet opp til, vil ha betydning for hvilke historier informantene velger å fortelle (ibid, 2003).

Det er her i innledningen på sin plass å gi noen kommentarer til noen av de benevnelsene jeg har valgt å bruke i denne framstillingen. Benevnelsen sosialarbeider, saksbehandler og barnevernkonstulenter anvendes vanligvis på personer med barnevern- eller sosialfaglig utdanning. Benevnelsen profesjonell eller hjelper er også her definert som man innehar et offentlig garantert minstemål til kompetanse til å yte en bestemt type hjelp (Skau, 2007). Disse benevnelsene vil bli brukt litt om hverandre i min framstilling.

1.2 Bakgrunn for problemstilling

Jeg opplever at barnevernfeltet har forandret seg, både med hensyn til sakenes karakter og kompleksitet, samt mengde arbeidsbelastning, enn tilfellet var når jeg selv begynte i feltet for snart 10 år siden³. I løpet av de senere årene, har jeg undret meg over hvor begrenset med veiledning og oppfølging mange synes å få i begynnelsen av sin karriere i barneverntjenesten. Dette har også ført til at jeg har stilt meg spørsmålet om hvilken innvirkning dette har på den profesjonelle utviklingen de nyutdannede befinner seg i. Min erfaring i barnevernfeltet, samt mine egne prosesser som nyutdannet har bidratt til at jeg stilt spørsmål om hvordan relativt nyutdannet opplever sitt møte med barneverntjenesten. Dette har jeg nå ambisjoner om å forske på.

Utviklingen i feltet tenker jeg både er spennende, utviklende og på samme tid utfordrende. Det krever også økt kompetanse for å kunne møte brukere på en faglig god måte. Dette krever ikke bare mer av barnevernansatte ute i feltet, men også større tydelighet fra politikere, utdanningsinstitusjonene og ledelsen med hensyn til hvordan ivareta nyutdannede slik at de kan møte brukerne av det offentlige systemet med trygghet og kompetanse. Hvem sikrer at den positive og faglige utviklingen ivaretas, slik at de som utøver faget opplever mestring og økt kompetanse?

1.3 Oppgavens innretning

I den allerede presenterte innledningen har jeg sagt noe om problemstilling og avgrensning, samt presentert bakgrunn for problemstilling. Jeg har også her redegjort for noen begreper som vil bli brukt i min framstilling.

I kapittel 2, vil jeg gi en kort beskrivelse av informantene som har bidratt til denne oppgaven. Jeg vil gjøre rede for metodevalg og mitt vitenskapelige ståsted som er fenomenologisk. I dette kapitlet vil jeg gjøre noen etiske betraktninger i forhold til det å forske i eget felt, samt for valg av fremgangsmåte og metode i min analyse.

³ Nærmere presentasjon av barneverntjenesten mandat i samfunnet se punkt 3.1.

Kapitel 3 er viet til litteraturgjennomgang som gir grunnlag for oppgavens teoridel. Her presenteres barneverntjenestens mandat i samfunnet, med underkapitel om barnets beste og omsorgssvikt, samt teori fra utdanning til praksis, med underkapitel om kompetanse og kompetanseutvikling, tilslutt redegjøres det for veiledning.

I kapitel 4 og 5 vil informantenes stemme i mye større grad få tre frem, det er deres stemme som vil være bærere av teksten. Her vil teorien som er beskrevet i kapitlet ovenfor, være til hjelp i min del av analysen. Analysen er delt opp i to deler, disse delene vil favne om begrepene ”*utfordring, mening og inspirasjon.*” I samme kapitlet vil mine funn bli presentert og drøftet i lys av teori og empiri.

I kapitel 6 gis det avsluttende kommentarer, og noen refleksjoner i forbindelse med mitt arbeid. Her vil jeg trekke sammen og si noe om hva mine hovedfunn har en dreining mot.

2.0 METODE

I dette kapitlet vil jeg å si noe om mitt vitenskapelige ståsted og metodiske tilnærming. Mitt vitenskapelige ståsted sier noe om hvilket blikk jeg har i møte med mine informanter og det jeg har ambisjoner om å forske på. I oppgaven vil jeg formidle kvinnenens historie, slik jeg erfarer deres fortellinger. Dette i tråd med fenomenologisk tenkning.⁴

Videre vil jeg også gjøre meg noen etiske og kritiske betraktninger i forhold til det å forske i eget felt. Det å forske i eget felt innebærer en del utfordringer, noe man som forsker bør ha en bevisst og evaluerende holdning til. Dette fordi det nettopp innebærer å sette fokus på noe som er kjent, noe som er en del av ens egen virkelighet.⁵

Jeg vil videre synliggjøre både fremgangsmåten og valg av metode i analyse. Denne synliggjøringen vil gi leseren mulighet til å vurdere holdbarheten i tolkningen. Til slutt vil jeg komme med noen kritiske betraktninger i forhold til bruk av kvalitativ forskning som metode.

4 Mer om dette i kapitel 2.3 Mitt vitenskapelige ståsted

5 Nærmere beskrivelse av dette vil komme i punkt 2.1.5 Refleksivitet og forskningsetiske overveielser og punkt 2.2 Selvrefleksivitet.

Det er særlig fire forskere som har hatt betydning for hvordan jeg forstår det feltet jeg har valgt å forske i. Disse er Repstad (1998), Malterud (1996), Thornquist (2003) og Kvale (1997).

2.1.1 Kort presentasjon av informantene

De tre informantene jeg har valgt er kvinner som befinner seg i en alder mellom 25 og 27 år. Kvinnene er anonymisert og kalt for Trine, Lilla og Frøya. De har enten en barnevern- eller sosionomfaglig bakgrunn. Felles er at de er i 20- årene og har ingen barn selv. De er relativt nyutdannet og de har jobbet forholdsvis kort tid i barnevernfeltet det vil si i underkant av to og et halvt år. Informantene er tilknyttet ulike kontorer i en storby i Norge. Samtlige av informantene mine er i parforhold.

2.1.2 Forskningsdesign – en kvalitativ tilnærming

”Den kvalitative metode handler om å karakterisere. Selve ordet kvalitativ viser til kvalitetene, det vil si egenskapene eller karaktertrekkene ved fenomener” (Repstad, 1998:17).

Jeg var nysgjerrig på hvordan relativt nyutdannede i 20- årene opplevde og erfarte å jobbe i barneverntjenesten, som er en førstelinjetjeneste. Hvilke type utfordringer snakket de frem? Hva oppleves som meningsfylt i dette arbeidet og hvor henter de sin inspirasjon fra? For å få svar på dette vurderte jeg det som nyttig å bruke den kvalitative forskningsmetoden som tilnærming.

Det er ikke en ”objektiv sannhet” jeg søker, men jeg prøver å forstå og beskrive subjektive fenomener på en objektiv måte (Kvale, 1997). Det handler om subjektive fenomener som mening, opplevelse, håp og tanker. Fordelen med kvalitativ tilnærming er at man i mye større grad klarer å fange opp kompleksiteten i opplevelse, tenkning, følelsesliv og sosial interaksjon (Svartdahl, 2004).

Som tidligere nevnt er mine temaer som jeg ønsket å utforske ”*utfordringer, mening og inspirasjon*”. Jeg var ute etter fenomener som allerede hadde skjedd og som var av privat karakter. Det handler om å forsøke å få kunnskap om informantenes indre opplevelser. Jeg valgte denne fremgangsmåten, da jeg antok at intervjuene ville bli fyldigere og mer erfaringsnære. Dette ga meg den fleksibiliteten jeg trengte i møte med mine informanter. Muligheten til kontinuerlig utdypning av meningsaspektet, bidro til en bredde og dybde i forståelsen av prosjektet som jeg hadde behov for. Postholm (2005) sier at det å forske kvalitativt, innebærer å forstå deltakernes perspektiv. Med en kvalitativ tilnærming får jeg som forsker en unik mulighet til å komme i direkte kontakt med og få et nært forhold til det som skal utforskes, både når det gjelder datasamling og tolkning.

I intervjuene forsøkte jeg å være utforskende, åpen, nysgjerrig og å ta innover meg historiene kvinnene valgte å formidle. Disse ideene forsøkte jeg å ha langt fremme i bevisstheten, for å unngå å la mine antagelser være styrende og la det prege min måte å forstå på.

Jeg har valgt å utelate kvantitativ metode, fordi jeg har valgt en tilnærming som går på de indre opplevelsene. Kvantitativ metode vil, som jeg forstår det, ikke være egnet, eller nyttig som metode for å belyse og tilnærme temaene som er valgt i min problemstilling.

2.1.3 Rekruttering

For å sikre full anonymitet og for å skjerme informantene tok jeg direkte kontakt med hver enkelt per mail eller på telefon⁶. Her presenterte jeg kort hva jeg ønsket å forske på. Jeg valgte av samme grunn å gjøre intervjuene utenfor informantenes arbeidssteder. Informantene fikk jeg tak i via venner og/eller bekjente. En av informantene hadde jeg kjennskap til fra tidligere⁷. Informantene ble på forhånd orientert om temaene ”*utfordringer, mening og inspirasjon*”, for at de skulle kunne komme noe forberedt til intervjuene, og for at de skulle få tid til å reflektere over de ulike temaene.

6 Her ga jeg en muntlig presentasjon av formålet med oppgaven. De som samtykket til å være med i prosjektet ble intervjuet. På denne måten ble vår kontakt etablert..

7 Dette vil jeg komme nærmere tilbake til under punkt 2.1.5 Refleksivitet og forskningsetiske overveielser

2.1.4 Forskningsintervju – datainnsamling

Jeg benyttet meg av semi-strukturert intervju,⁸ som er en intervjuform som tar sikte på å følge informantene gjennom temaer som er bestemt på forhånd. I intervjuet fulgte jeg ingen fast rekkefølge, og ga derfor åpenhet for digresjoner. Jeg forholdt meg til intervjuguiden, som en slags huskeliste for de temaene jeg ønsket å fokusere på. Dette i tråd med Kvale (1997) sin tenkning. Jeg stilte først generelle spørsmål om et emneområde, deretter ble det stilt spørsmål som var mer konkrete og avgrensede. Dette kaller Repstad (1998) for det såkalte traktprinsippet.

Alle informantene samtykket til bruk av båndopptaker, som dermed ble benyttet under alle intervjuene. Informanten ble orientert om at disse ville bli slettet etter at masteroppgaven var blitt vurdert og godkjent. Båndopptaker ble brukt for å få så konkret og rett oversatt informasjon som mulig (Kvale, 1997). I det første intervjuet tok båndopptakeren slutt før intervjuet var fullført. Jeg benyttet meg derfor av notater siste delen av intervjuet, som varte i underkant av fem minutter.

2.1.5 Refleksivitet og forskningsetiske overveielser

I et kvalitativt forskningsintervju inviterer man ofte informantene til å reflektere over ulike situasjoner og hendelser i ens liv. Situasjonene eller hendelsene som snakkes om kan medføre at man berører sårbare og ømfintlige områder i informantens liv. Det kan handle om hendelser som informantene opplever som uoversiktlige eller at man kommer over temaer som ikke er bearbeidet, men som man først blir klar over etter at man har latt seg intervjuet. I kontaktetableringsfasen ba jeg Frøya om å tenke over temaene *"utfordringer, mening og inspirasjon"*. Hun svarte. *"Jeg har egentlig vært veldig heldig jeg, jeg har sluppet å møte de store krisene, de store utfordringene."* Under intervjuet senere beskrev hun derimot mange forskjellige utfordringer som det var knyttet forholdsvis store frustrasjoner og utfordringer til.

⁸ Se vedlegg 1 - intervjuguide

Trine på sin side sa allerede før intervjuet begynte: *”jeg tenkte lenge på om hvor lurt det var at jeg skulle la meg intervjuet”*. Hun begrunnet det med at hun var redd for at dette kunne være med på provosere fram ting som hun ikke hadde hatt tid til å forholde seg til eller bearbeide. Videre sa hun *”Det er liksom ikke plass til meg selv og mitt nå. Nå må jeg fokusere på å holde hodet over vannet. Det er så mye her nå, nei huff!”*

En av informantene hadde nylig kommet tilbake fra en sykmeldingsperiode. Hun gir uttrykk for at hun ønsker å la seg intervjuet. Hun sier; *”jeg er sliten og vet ikke om jeg klarer å forholde meg til meg selv midt i dette slitet. Jeg har for mye å gjøre, og jeg skjønner at jeg ved at du stiller dine spørsmål, så må jeg begynne å forholde meg til meg selv som aktør.”*

Dilemmaet mitt ble derfor om det var riktig av meg å påføre informantene ekstra belastninger og stress som det faktisk kan være å bli forsket på. Dette dilemmaet forsøkte jeg å løse ved at jeg i forkant informerte om de ulike temaene som jeg kom til å berøre, slik at de intervjuede kunne få en følelse av å ha en viss oversikt. Samtidig informerte jeg om muligheten til å kunne trekke seg fra intervjuet.

Som nevnt ovenfor kan kvalitativt intervju om sensitive temaer, bringe opp ømfintlige og ubearbeidete temaer. Slik jeg opplever det har denne formen en struktur som gir rom for spontanitet og mulighet for å uttrykke følelser. Samtalen er noe som skapes her og nå, noe som oppstår mellom meg og den andre gjennom fortrolighet. Det at jeg i tillegg har kjennskap til én av informantene kan være en utfordring, enten ved at informanten er mindre åpen i intervjuet eller atskillig mer enn det informanten selv hadde forutsett før intervjuet startet. Selv om jeg hadde kjennskap til en av informantene, anså jeg ikke denne kontakten som aktiv, heller passiv.

Bruk av båndopptaker kan virke kunstig i intervjuene. Dette kan føre til at den som blir intervjuet også intervjuer selv, kan oppleve settingen som kunstig og dermed føle seg ubekvem med situasjonen (Repstad, 1998). En av informantene ga, i måten hun svarte på spørsmålene jeg stilte henne i begynnelsen av intervjuet, uttrykk for å oppleve ubehag med selve intervjusituasjonen og bruk av båndopptaker. Dette var noe hun også bekreftet i etterkant av intervjuet. Eksemplet nedenfor kan være med å belyse dette;

(...) er en av de første informantene jeg intervjuer. Vi sitter i rommet, hun har tent levende lys. Umiddelbart tenker jeg at det er for å skape en mer behagelig stemning, ufarliggjøre

situasjonen. Jeg synes å legge merke til hos (...) at hun er usikker, hun virket utilpass med situasjonen, og jeg kjenner at stemningen virker noe anspent. Tanken på å intervjuer en jeg kjenner, føles med ett feil. Jeg kjenner at jeg selv blir påvirket av denne stemningen. Jeg vet at vi gjensidig påvirker hverandre i denne konteksten. Jeg starter litt usikkert med å spørre henne om hva hun opplever som meningsfylt i det arbeidet hun gjør. Hun svarer ”mmm.... Eh... Ler... nei jeg... det er vel det at ehhh.. jeg kan ehh...(hun tar sats før hun sier) *hjelp, altså barn da som er så forsvarsløs da. Som ikke kan uttrykke det som er viktig for dem da... eh... pause... Det er så rart nu følte jeg meg helt satt ut... ehhh...*”

Usikkerhet er noe som forekommer og det er en del av det å bli intervjuet og forsket på. Bruk av båndopptaker kan også medføre at informanten gjør en slags selvsensur, og at man derfor ikke får så frie svar som man skulle ønske. Wadel (1991) hevder at forskere som har jobbet i feltet opplever at dette er noe som man vil være opptatt av i begynnelsen av samtalen, men om settingen og kjemien er tilstede, vil dette etter hvert bli underordnet. Dette var noe jeg også selv erfarte og observerte og det ble etter hvert slik at temaene fikk leve sitt eget liv og utfolde seg innenfor den gitte konteksten. En av informantene ga tilbakemeldinger om at de i begynnelsen hadde fokus på båndopptageren, men etter hvert oppsto det en varme og nærhet i rommet som gjorde at hun glemte den. På den måten fikk historiene utfolde seg slik de gjorde.

En annen viktig faktor som er nyttig å huske på, er at å bli forsket på kan føre til at man opplever å bli ”sett i kortene”, eller bli evaluert og/eller kritisert. Det er viktig å ha en bevissthet og viss varhet på hvordan dette kan oppleves (Repstad, 1991). Jeg var derfor opptatt av, å stille mest mulig åpne spørsmål under intervjuene, og få bekreftet det jeg hadde hørt. Med denne fremgangsmåten fikk de intervjuede også muligheten til å korrigere eller utdype temaene nærmere, slik at meningsinnholdet ble forstått slik de ønsket at det skulle fremstå. Denne formen å møte den andre på, tenker jeg er både respektfull og tillitskapende, og bidro til at informantene åpnet seg slik de gjorde.

Jeg opplyste informantene om at de kunne ta kontakt med meg senere, om de opplevde at de ønsket å komme med tilleggsopplysninger. Ingen av informantene valgte å benytte seg av dette.

2.2 Selvrefleksivitet

Å gjøre forskning i sitt eget felt, innebærer at en studerer en del av sin egen virkelighet (Wadel, 1991). Dette kan føre med seg en del utfordringer som er viktig å være klar over. Repstad (1998) og Wadel (1991) er forskere som blant annet har tematisert forskning i eget felt. Det finnes både argumenter for og i mot å gjøre dette. Nedenfor vil jeg si noe om dette.

2.2.1 Min posisjon som forsker – å forske på min egen virkelighet

Jeg har selv jobbet ti år i barnevernfeltet. Før jeg startet på prosjektet mitt anså jeg det som nødvendig å gå noen runder med meg selv og stille meg selv noen sentrale spørsmål. Jeg spurte hvilke utfordringer jeg ville møte og hvilken form de ville få. Ville jeg komme til og stå i fare for å bli blindet for det unike, ikke å ha en ydmyk holdning til dem jeg møter og snakker med? Jeg spurte meg selv om jeg var ”fylt opp” av fordommer⁹ og om jeg allerede hadde en forforståelse¹⁰ som var etablert på en slik måte at den var blitt en rådende sannhet for meg? I så fall ville jeg gjøre mine informanter stor urett, og deres utsagn atskillig mindre verdt, om jeg lot mine perspektiver og livsanskuelser være det som var overordnet. Sett på en annen side kan jeg ikke unngå å ha med meg de ulike erfaringene jeg har, fordi min utkikkspost på mange måter er min sannhet (Hårtveit & Jensen, 2004).

Thornquist (2003) sier at man som forsker hele tiden bør strebe etter å forsøke å sette seg selv og sitt litt i ”parentes”, slik at den andres opplevelse og erfaringer får tre fram. For å klare å gjøre nettopp det, samt å holde på min nysgjerrighet og opprettholde en viss distanse, opplevde jeg at et av mine viktigste verktøy var intervjuguiden og min egen erfaring med å jobbe med mennesker.

Som forsker i egen virksomhet, møter man en del utfordringer. På mange måter opplevde jeg at jeg gikk inn i dette prosjektet med et noe naivt blikk, jeg tenkte ikke på forhånd at utfallet

9 Jeg velger å støtte meg til Gadammers forståelse av fordommer. Gjensidigheten er et vesentlig trekk mellom fortolkeren og det stoff/situasjon som skal fortolkes. Det avgjørende poeng i denne sammenheng er at fortolkeren alltid nærmer seg teksten ut fra en bestemt fordom. (Thornquist 2003, Jorheim 2003, [Http://www.hf.uio.no/ikos/ariadne/Idehistorie/](http://www.hf.uio.no/ikos/ariadne/Idehistorie/))

10 Forforståelse er knyttet til ulike tolkningsreferanser eller kontekster. Vi bringer inn vår forforståelse som grunnlag for tolkninger. (Jorheim 2003, [Http://www.hf.uio.no/ikos/ariadne/Idehistorie/](http://www.hf.uio.no/ikos/ariadne/Idehistorie/))

av mine funn ville bringe frem dilemmaer for meg. Etter hvert oppdaget jeg temaer som jeg selv ikke har vært særlig bevisst på, nå utkrystalliserte seg tydelig for meg. Ett av dilemmaene var at jeg kjente en av informantene. Spørsmålet som da dukket opp var om jeg ville drive selvsensur for å ikke legge meg ut med noen som jeg kunne komme til å møte ved en senere anledning, og som jeg til og med måtte regne med å stå i en samarbeidsrelasjon til.

I tillegg tenkte jeg hvilken innvirkning mine analyser ville få for informantene. Ville de føle seg misforstått, ville de føle seg støtt? Et tema som ble sentralt for meg var om jeg gjorde informantenes utsagn verre enn det de egentlig var. Ga jeg en reell beskrivelse av de situasjonene de opplever å stå overfor? Jeg har forsøkt å formidle meningsinnholdet slik jeg tror at de ønsker at det skal formidles, men den kreative prosessen som en analyse innebærer, er jeg delaktig i. Buber (1999) viser til Kjøperud (1985) som sier at å tolke intervju materialet er en prosess som befinner seg mellom å ”finne” og ”å skape”.

En annen av utfordringene jeg sto overfor, var hvem jeg skulle utvise lojalitet til?

Informantene eller systemet jeg selv og de jobber i? For å løfte opp dilemmaet valgte jeg å stille spørsmål som; hva om jeg velger å løfte frem informantens stemme, vil det gjøre systemet urett? Svaret var nei. Jeg tenker at det er viktig å ha et reflektert forhold til de prosessene nyutdannede står ovenfor. På den annen side tenker jeg at den tematiseringen jeg her gjør, kan komme til nytte ved å skape debatt og diskusjoner. Betydningen av å si noe om utfordringene nyutdannede står i, kan bidra til viktig endring. Min erfaring er at tiden som nyutdannet på mange måter er underkommunisert, og slik kan man stå i fare for å bli glemt i en hektisk hverdag.

Repstad (1998) påpeker at når man forsker i et felt hvor man har profesjonell ekspertise i forhold til virksomheten, så kan man miste friheten som forsker og være tilbøyelig å velge side. Man kan med andre ord stå i fare for å miste den akademiske distansen. Han trekker også frem at det er vanskelig å opptre uvitende på hjemmebanen. På sett og vis harmonerer dette med min egen tenkning. Samtidig som jeg også vil hevde at det er en berikelse å gå inn i et felt som man har kunnskap om. Å forske i eget felt innebærer ytterligere kjennskap til feltet, fordi jeg får en unik mulighet til å sette meg systematisk inn i ulike problemstillinger. Dette fører til at jeg kan la meg engasjere på en helt annen måte enn tidligere. Slik får jeg også et personlig engasjement i forhold til det prosjektet jeg holder på med. I tillegg besitter jeg en kunnskap som mange andre forskere innenfor feltet ikke har, fordi jeg har noe

kunnskap om rammene, faget og organisasjonen og jeg kjenner også til noen av de utfordringer som feltet står i. Jeg slipper å gå i fallgruver andre kanskje ville gått i. Kjennskap til miljøet gjør at man bedre forstår det som skjer, og man kan unngå misforståelser.

Repstad (1998) mener at de ulike forskningseffektene finnes, men at man som forsker må ta disse i betraktning når oppgaven skrives og data fortolkes. Wadel (1991) anbefaler at man gjør *”sosiologi på seg selv”*. Han sier at i denne prosessen er det nyttig at man stadig analyserer seg selv og sin egen atferd, og at man aktivt reflekterer over sin egen rolle i situasjonen, og hvordan den eventuelt påvirker feltet man forsker i og en selv. Dette fikk jeg god tid til fordi det gikk forholdsvis lang tid mellom intervjuene, det vil si første og andre intervju. Etter første intervju skrev og leste jeg teori. Det fikk meg til å stoppe opp å tenke hvordan jeg hadde gått fram, og hvordan det ville være hensiktsmessig å gå videre fram ved de to neste intervjuene. Denne prosessen førte blant annet til at spørsmålene på intervjuguiden ble noe endret og noen av momentene ble fjernet. Jeg opplevde også at intervjusettingen endret form, på den måten at jeg opplevde meg mer fri i måten å samtale på, enn tilfellet var under det første intervjuet.

Men hvilket ståsted har jeg som forsker, og hva er mitt utgangspunkt for å forstå det jeg har ambisjoner om å forske på. Nedenfor vil jeg si noe om dette.

2.3 Mitt vitenskapelige ståsted

Her har jeg tenkt å redegjøre for mitt vitenskapelige ståsted. Fenomenologisk tilnærming har vært viktig for å få svar på min problemstilling, fordi jeg ønsker å beskrive hvordan mine informanter opplever og erfarer sin situasjon i barneverntjenesten. Oiler (1981) i Buberg (1999) hevder at fenomenologien er en retning innefor en mer bredt forstått kvalitativ forskning. Det kan både forstås som en filosofi, en tilnærming og en metode.

Hvordan forstår jeg det jeg møter? Er det kvinnes erfaring jeg beskriver, eller er det min egen erfaring i møte med kvinnene jeg formidler?

2.3.1 Fenomenologi og hermeneutikk

Fenomenologien er opptatt av hvordan mennesker aktivt skaper sin verden, og den fremstilles ofte som læren om det som kommer til syne og viser seg. Det legges vekt på å beskrive og redegjøre for menneskers erfarings- og meningsverden - på å yte erfaring og levd liv rettferdighet (Thornquist, 2003).

Jeg var interessert i å forstå menneskelige handlinger og begivenheter ut fra informantenes eget subjektive perspektiv. Dette i tråd med fenomenologisk inspirerte, som undersøker verden slik den erfares og oppfattes av aktøren (ibid, 2003). Inspirert av denne tenkningen, har det derfor vært viktig for meg å komme i direkte kontakt med informantene. Historiene de velger å fortelle i denne sammenhengen, vokser fram i møtet mellom meg og dem, og i denne konteksten påvirker vi hverandre gjensidig.

Jeg støtter meg til Husserl sin forståelse av ”*Livsverden*” (Thornquist, 2003). Livsverden er et sentralt begrep i fenomenologien. Med livsverden menes den verden vi lever i med de bruksting og forestillinger vi omgir oss med. Livsverden er den hverdagsverden vi skaper oss gjennom vår tolking av den ytre virkelighet. For meg som forsker ble det viktig å forsøke å få innsikt i informantenes livsverden, samt å ha en fortolkende tilnærming, som handler om å oppgi ideen om et nøytralt ståsted og allmenngyldige teorier.

I og med at budskapet fra mine informanter kommer fram i tekst, gjør at jeg finner det nyttig å anvende en hermeneutisk fortolkningsprosess. Målet med den hermeneutiske tolkningsprosessen er å forsøke å forstå det fenomenet som blir utforsket (Postholm, 2005). Hermeneutikken beskjeftiger seg med hva forståelse er og drøfter problemer knyttet til vilkårene for forståelse og tolkning, og til hvordan vi skal gå frem for å oppnå fruktbare og gyldige fortolkninger (Thornquist, 2003). Jorheim (2003) sier at hermeneutiske tolkningsprosesser handler om det mennesket uttrykker gjennom språk og handling. Materialet mitt skal derfor forstås som et menneskelig fenomen som også innebærer formidling av blant annet smerte, fortvilelse, engstelse og glede.

2.4 Generelt - analyse av kvalitative data:

Nedenfor vil jeg først si noe generelt om analyse. Jeg vil deretter beskrive hvordan jeg selv konkret har gått fram i mitt arbeid, for at leseren skal ha mulighet til å vurdere holdbarheten i tolkningene jeg har gjort.

2.4.1 Hermeneutisk sirkel

Etter at data var samlet inn og intervjuene transkribert, startet analysearbeidet. Dataanalyse er en prosess hvor en bearbeider og skaper mening ut av innsamlede data. Analyseprosessen innebærer at helheten blir plukket fra hverandre, for deretter å bli analysert. De ulike datasekvensene vil etter hvert som de samles inn, ved analysen under datainnsamlingen påvirke den helhetsoppfatningen man så langt har i forskningsforløpet. Hensikten med denne prosessen er at bedre forståelse av de enkelte delene kan bidra til en dypere, helhetlig forståelse av fenomenet eller settingen som er studert (Postholm, 2005). Postholm (2005) hevder at dette kan forstås som den hermeneutiske sirkelen. Man analyserer dermed de ulike delene for å forstå kompleksiteten og helheten bedre (ibid 2005, Jorheim 2003). Dette harmonerer med min tenkning. Jeg opplevde, i likhet med det Postholm (2005) beskriver, at de ulike kategoriene som splittet og samlet datamaterialet, hjalp meg til å utvikle en bedre forståelse for forskningstemaet, helhetlig sett. Analysen som gjennomføres vil mer enn noe annet være avhengig av meg selv som forsker. Postholm (2005) sier at hver forsker trenger en grundig erfaring og refleksjon for å finne de analyseformene som passer for en selv.

2.4.2 Fremgangsmåte i analysen

Hvilke type analyse man som forsker velger, avhenger av de spørsmålene man stiller når man starter opp med prosjektet. Det handler om spørsmål som følges opp gjennom planlegging, intervju og transkribering. Formålet er å utvikle kunnskap om informantens erfaringer og livsverden innenfor ett bestemt felt. Med utgangspunkt i problemstillingen stiller jeg

spørsmålet til mitt materiale. Svarene er de mønstrene og kjennetegnene som vi kan identifisere via systematisk og kritisk refleksjon (Malterud, 1996).

Som tidligere nevnt har jeg bl.a. støttet meg til Malterud (1996) sin måte å analysere på. Hun beskriver en pragmatisk blandingsprosedyre på et detaljnivå som er med på å gi spesielt nybegynnere et konkret og oppskriftsmessig eksempel på gjennomføring av kvalitativ dataanalyse. Denne tilnærmingen er modifisert etter Giorgi, med basis i fenomenologisk tenkning. Han er opptatt av å utvikle kunnskap om informantenes erfaringer og livsverden innen et bestemt felt. I min analyse har jeg fenomenologiske trekk i måten jeg velger å gjøre min analyse på. Det er denne fremgangsmåten Malterud (1996) kaller er en pragmatisk blandingsprosedyre.

Hva er det informantene forsøker å formidle meg? Og hvordan har jeg så kommet frem til den informasjonen jeg sitter igjen med? Dette vil jeg forsøke å svare på nedenfor.

2.4.3 Helhetsinntrykk

Først leste jeg gjennom intervjuene flere ganger, for å få et helhetsinntrykk. Her jobbet jeg aktivt med å sette min forforståelse og teoretisk referanseramme til side og forsøkte å møte innholdet så åpent som mulig. Det er hva Thornquist (2003) kaller å sette seg selv litt i parentes. Dette var viktig for å få fram informantenes stemme, deres erfaringer og opplevelser. Jeg valgte selv å gjøre små notater underveis, uten å systematisere. Etter å ha lest igjennom alt, noterte jeg ned temaer som jeg syntes jeg så komme fram. Dette ble det første steget i måten å organisere materialet på (Malterud, 1996).

Hvordan kom så mine temaer og kategorier opp? Som tidligere nevnt var intervjuene med mine informanter formet på en slik måte at de skulle favne om temaene ”*utfordring, mening og inspirasjon.*” Intervjuguiden inneholdt derfor disse temaene. Slik ble noen av temaene på mange måter forhåndsbestemt, mens andre kom fram i den videre prosessen i bearbeidelse av datamaterialet.

2.4.4 Meningsbærende enheter - koding

I denne prosessen handler det om å skille det vesentlige fra det uvesentlige. Det gjøres ved at man filtrerer teksten og redusere data. Jeg valgte ut tekst som kunne ha med kunnskap om ett eller flere av temaene fra forrige trinn (ibid, 1996). Jeg leste gjennom alle intervjuene og brukte ulike farger for å understreke det jeg tenkte var mine viktige temaer. Slik identifiserte jeg de meningsbærende enhetene i teksten. De meningsbærende enhetene i teksten fant jeg ved å tenke ut det som på en eller annen måte bærer med seg kunnskap om de temaene fra første trinn, nemlig ”*utfordringer, mening og inspirasjon*”. Disse temaene skulle være med på å representere mine foreløpige ideer om ulike sider av problemstillingen. Samtidig som jeg begynte å merke meg de meningsbærende enhetene i teksten, begynte jeg å systematisere dem. Dette er hva Malterud (1996) kaller koding. Det var flere av informantene som snakket om hvor ofte de opplevde at de tok med seg jobben hjem. Slik oppsto koden ”*å ta med seg jobben hjem*”. Denne koden ble organisert under temaet utfordringer. Dette temaet ble kategorisert som utfordring, da opplevelsen og erfaringen informantene formidlet tok en dreining i den retningen.

Malterud er opptatt av at man underveis i dette trinnet skaper rom for justeringer. Det som foregår i denne prosessen er en systematisk dekontekstualisering. Dette innebærer at man bryter opp teksten fra sin sammenheng, slik at man senere igjen kan sammenligne den med andre lignende tekstelementer (Malterud, 1996).

2.4.5 Fra kode til mening

Her tolket jeg teksten fra mitt faglige ståsted og det perspektivet jeg innehar. Jeg så på sitatene, og trakk dem ut, for så å analysere dem. Egne kategorier oppsto som for eksempel ”*veiledning*”, som skulle være med på å dekke innholdsbeskrivelsen og sitatene. Hele tiden hadde jeg i bakhodet at det er informantenes opplevelse og erfaring som er sentral. Det ble derfor viktig for meg å bruke informantenes sitater, og delvis fyldige sitater, slik at deres stemme fikk komme tydeligst mulig frem¹¹.

¹¹ <http://www.svt.ntnu.no/psy/studiet/forelesninger/vaar-2002/psy300/lea.morseth-300-3.pdf>

2.4.6 Sammenfatning

I dette trinnet skal jeg rekontekstualisere. Det handler om å sette bitene sammen igjen. Her skal jeg sammenfatte det jeg har funnet med sikte på å skape nye beskrivelser eller begreper. Denne sammenfatningen skal formidles på en måte som er lojal overfor dem jeg intervjuet, og den skal gi leseren innsikt og tillit. Her forsøker jeg å formidle til leseren hva mitt materiale forteller om prosjektets problemstilling (Malterud, 1996). Overskriftene skal være med på å fortelle og forberede leseren hva de kan forvente seg å møte i hvert kapittel. Overskriftene skal også være med på å gjenspeile informantenes stemme. For å tydeliggjøre nettopp dette valgte jeg også å bruke informantenes sitater i overskriftene.

2.5 Kritiske betraktninger til bruk av kvalitativ forskning

Det er viktig å tematisere noen av utfordringene i kvalitativ forskning, og slik også få frem noe av kritikken som har vært rettet mot bruk av den kvalitative tradisjonen.

Det har blitt hevdet at målingsinstrumentene i kvalitativ forskning ikke har vært presise nok, her med tanke på for eksempel intervju. Det hevdes at transkripsjonene ikke er nøyaktige nok og tolkningene tilsvarende upålitelige (Kavli, 2006). Intervjueren står også alltid i fare for å påvirke informantene, enten ved å stille altfor førende spørsmål eller ikke i tilstrekkelig grad være sitt eget kroppsspråk bevisst, noe som igjen kan påvirke hvilke svar informanten gir (Halvorsen, 2003).

I flere vitenskapelige sammenhenger fremstilles fenomenologi også som en følelsesorientert og intuitiv retning der det kun gjelder å være empatisk og leve seg inn i andre menneskers verden. Thornquist (2003) sier at med en slik tenkning vil det fenomenologiske prosjektet bli redusert til introspeksjon og vil da få en psykologistisk orientering. Hun sier at Husserl var opptatt av å forstå kunnskap, kunnskapens natur og vilkår, fordi fenomenologi handler om kunnskapsteoretiske anliggende.

Som forsker inspirert av sosialkonstruksjonistisk tenkning, støtter jeg muligheten til ikke å kunne gjengi virkeligheten eller beskrive den slik den er i seg selv. Men språket gjør det mulig å konstruere, formidle og forhandle om versjoner av virkelighet. For meg blir det derfor

viktig å erkjenne at nøytralitet ikke er mulig, men heller skal forstås som en skapende prosess mellom forsker og området for forskning (Halvorsen, 2003).

2.6 Validitet og reliabilitet

Når man benytter seg av den kvalitative metoden, støtter man seg også til den kunnskaps-teoretiske erkjennelse om at det finnes mange forskjellige virkeligheter som kan være gyldige. Siden dette er kvalitativ forskning, har jeg stilt meg spørsmålet om jeg har undersøkt det jeg hadde ambisjoner om å undersøke og om de data som er samlet inn er egnet til å svare på undersøkelsens problemstilling. Som forsker skal jeg forsøke å overveie gyldigheten av funnene mine og gi en begrunnet anvisning av hva de sier noe om. Dette er uavhengig om jeg bruker kvalitativ eller kvantitativ forskning (Buberg, 1999). Flere forfattere har påpekt at data en samler inn, vil mer eller mindre bli ”infisert” av ens tilstedeværelse i feltet en studerer. Man kan altså ikke unngå at dette virker inn på dataenes validitet. I den grad det er mulig, bør man som en del av forskningsrapporteringen prøve å estimere den påvirkning som har funnet sted (Halvorsen, 1996).

Som tidligere nevnt, ble både intervjuguide og lydbåndopptaker benyttet for å sikre at alle av mine informanter ble spurt om de samme temaene, samt for å sikre et så fullstendig datasamling som mulig. Det er viktig at forskningsarbeidet gjøres tilgjengelig, og at det i sin tur skal være mulig å gå forskningsarbeidet etter i sømmene. Dette gjøres blant annet ved åpent å gjøre rede for hvordan data er samlet inn, og hvordan tolkningen er foretatt (Malterud, 1996).

På meg virket det som om informantene var oppriktig innstilt på å bidra med svar som var valide i forhold til den problemstillingen jeg hadde. Det virket ikke på meg som om de hadde behov for å fordreie sine svar i spesielle retninger. Jeg opplevde at de ønsket oppriktig å formidle sine opplevelser og erfaringer i sitt møte med barnevernfeltet. Ut fra mine vurderinger virket det som om informantene hadde en høy grad av personlig trygghet og integritet.

2.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sagt noe om mitt vitenskapelige ståsted, valg jeg har gjort underveis, samt argumentert for disse. Jeg har også sagt noe om hvilke forskere jeg har latt meg inspirere av, og beskrevet hvilken innvirkning de har på min framstilling og den forskningen jeg har gjort. Jeg har beskrevet etiske dilemmaer og refleksjoner rundt det å forske i eget felt, samt valg av metode. Det er som sagt mange utfordringer man møter når man skal forske i eget felt, samtidig er det både spennende og utviklende å gjøre nettopp dette. Det er viktig å ha bevissthet rundt denne problemstillingen, slik at man aktivt reflekterer over sin egen rolle i denne prosessen, og hvordan den kan påvirke det feltet man både forsker og jobber i. Når man forsker i eget felt, har man noe til felles med den man forsker på. Samtidig står man overfor utfordringen om at det ikke alltid så lett å si hva dette ”noe” er, da mye kan være uutalt og ubevisst. Derfor kan man stå i fare for å ”ta for gitt” måter å definere sitt syn på virkeligheten og omgivelsene på. Utfordringen kan være at man i det gitte mister sin nysgjerrighet og blir blindet for det unike. At jeg går inn i et felt som jeg selv jobber i og har en del kunnskap om kan være positivt, fordi jeg som intervjuer og informantene deler et fellesskap, en felles forståelse om det gitte som ligger i kulturen/feltet man jobber i.

Intervjuguiden ble benyttet for å sikre at alle informantene ble spurt om de samme temaene. Bruk av lydbåndopptak og ordrett transkribering, har vært viktig for å sikre så fullstendig datasamling som mulig. Slik beskrevet ovenfor ble Malterud sin fremgangsmåte benyttet i analysearbeidet. Jeg var også opptatt av å bevisstgjøre for meg selv hvordan egne meninger og verdier spilte inn i tolkningsarbeidet. Her forsøkte jeg å sette ”parentes” slik at den andres opplevelse og erfaringer fikk tre fram (Thornquist, 2003). Når man forsøker å fristille seg fra sin forståelse, dreier det seg om å åpne opp for nye innsikter, ikke å nullstille den innsikt man har. Jeg har i denne delen av oppgaven forsøkt å synliggjøre både fremgangsmåten og valg av metode for analyse, slik at leseren kan vurdere studiens utgangspunkt, fremgangsmåte og resultat. Innsynet skal gi leseren mulighet til å vurdere holdbarheten i tolkningen.

3.0 TEORETISK REFERANSERAMME

Nedenfor vil jeg ha en litteraturgjennomgang som gir grunnlaget for oppgavens teoridel. Dette kartet og verktøyet skal være med på å danne grunnlag for drøftning og analyse i oppgavens analysedel.

3.1 Barneverntjenestens mandat i samfunnet

”Når samfunnet oppfatter at foreldrene, som har hovedansvaret, svikter sitt ansvar overfor barna, griper samfunnet ved barnevernet inn. På den ene siden skal barnevernet ivareta barnets rettigheter som samfunnsborger, på den andre siden skal barnevernet støtte opp om barnet og foreldrene. Dette gir barnevernet en utfordrende rolle. Barnevernet er ikke bare en del av hjelpeapparatet, men også en del av det offentlige kontrollsystemet og har på vegne av samfunnet stor makt.” (Stortingsmelding 39, 2001-2002 punkt 9.5.1).

Barneverntjenestens arbeidsoppgaver og ansvarsområde er regulert i lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester. Lov om barneverntjenester og andre nyere offentlige dokumenter legger stor vekt på barneverntjenestens ansvar for å forebygge utvikling av sosiale problemer hos barn og ungdom¹². Lov om barneverntjenester § 3-1 presiserer barneverntjenestens forebyggende oppgave på denne måten; Kommunen skal følge nøye med under de forhold barn og unge lever under. Det er kommunen som har et ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer. Barneverntjenesten har et *særlig* ansvar om å forsøke å avdekke omsorgssvikt, sosiale, – emosjonelle og adferdsproblemer så tidlig at varige problemer kan unngås og sette inn tiltak i forhold til dette. Kommunens ansvar omfatter med andre ord både et generelt forebyggingsansvar for oppvekstforhold for alle barn og unge i kommunene, så vel som de mer målrettede hjelpetiltakene for å hjelpe utsatte barn og unge og deres familier i tidlig stadium (Lindbo, 1992, Collin, 1997).

Et viktig formål i Lov om barneverntjenester er at barn og unge som lever under skadelige forhold, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt bidra til de får trygge oppvekstvilkår. I tråd med dette målet inneholder loven også tidsfrister for saksbehandling i de ulike fasene i

¹² St.meld. nr. 40 (2001-2002), rundskriv om Barnevernet og det forebyggende arbeidet for barn og unge og deres familier. Q-25,2005

en barnevernssak (Ofstad & Skar 2004). I sitt arbeid har barneverntjenesten et ansvar for å gripe inn også eventuelt mot foreldrenes vilje. Denne inngripen aktualiseres dersom hjelpetiltak i hjemmet ikke er tilstrekkelig for å ivareta barnets behov. Loven forutsetter at hjelpetiltak alltid skal vurderes før plassering utenfor hjemmet tas i bruk eller mer alvorlige inngrep som omsorgsovertakelse innebærer (Bunkholdt & Sandbæk 2008).

Lovgivningen er i seg selv et normativt fenomen, som tar sikte på å styre og regulere samhandling mellom menneskene i samfunnet. Dette preger barneverntjenestens arbeidsområde og vil gjøre barneverntjenestens posisjon overfor de familiene de kommer i kontakt med både normativ og terapeutisk. Denne dobbeltrollen barnevernansatte står ovenfor handler om hjelp og kontroll. Den terapeutiske posisjonen går ut på at barnevernkonsulentene skal utvikle en relasjonell allianse med familien, og gjennom sitt arbeid bidra og øke familiens egne ressurser og slik få til en positiv endring (Kavli, 2003).

Vurdering av det enkelte barns behov er helt avgjørende for hvilke konkrete tiltak som settes i verk. Samarbeid med foreldrene, familiens nettverk og andre offentlige instanser er da helt nødvendig. I tillegg er oppfølging av hjelpetiltak er en viktig forutsetning om endringsarbeidet skal kunne lykkes (Bunkholdt & Larsen 1995).

De siste årene har problemområder som omskjæring, tvangsgifte og menneskehandel blitt mer aktuelle temaer også i norsk barnevernarbeid, og utgjør en stadig større del av arbeidet. Menneskehandel beskrives som den nest største illegale næringen i verden, nest etter våpenhandel¹³.

13 Stopp menneskehandelen: regjeringens handlingsplan mot menneskehandel 2006-2009

3.1.2 Barnets beste

I lovverket framstår barnets beste som en overordnet grunnverdi. Dette er da også i samsvar med FN-konvensjonen om barnets rettigheter¹⁴. Hvordan denne verdien skal operasjonaliseres og blant annet legges til grunn for beslutninger, er derimot et komplisert spørsmål som krever et godt faglig skjønn. Det er en kjent sak innenfor feltet at grunnleggende verdivurderinger og kompliserte avveininger blir særlig tydelige i forbindelse med omsorgsovertakelse, ved fratakelse av foreldreansvar og samværsrett og ved adopsjon. Hva som er en udiskutabel verdi og overordnet prinsipp i lovgivningen er at beslutninger som fattes skal være til barnets beste.¹⁵ I barnekonvensjonens artikkel 3 heter det: Alle tiltak som gjøres innenfor barneverntjenesten for barn skal være til barnets beste.¹⁶ Hva som er barnets beste er imidlertid ikke noe entydig gitt. Dette er tvert imot et stridsspørsmål der blant annet forskjellige faginstanser har ulike vurderinger. Det som gjør dette komplisert er først og fremst at hvert enkelt barn og hver familie er unik, og ideen om barnets beste forandrer seg over tid. Men prinsippet om barnets beste skal uansett være retningsgivende for tolkningen av konvensjonens øvrige artikler, samt i andre spørsmål som berører barn, selv om de ikke er eksplisitt nevnt i barnekonvensjonens ordlyd. Barnekonvensjonen fastslår uttrykkelig at det første hensynet skal være «hva som gagnar barnet best» ved alle handlinger som vedrører barn og som foretas av offentlige eller private organisasjoner, domstoler eller lovgivere. Prinsippet om barnets beste tilsier at der barnets behov for omsorg og beskyttelse i praksis ikke er forenlig med foreldrenes interesser, der må barnets interesser og behov gå foran (Nou 2000:12) Det problematiske ved det skjønnet som skal utøves er forbundet med foreldrenes store betydning for barna. Det kan ofte være lettere å avdekke det mangelfulle enn det verdifulle hos både foreldre og barn. Barneverntjenesten har en lang tradisjon i å fokusere det som er negativt gjennom vår diagnostiske praksis. Vi har begrensede erfaringer når det gjelder fokusering på muligheter. En annen side ved dette er de problemer som knytter seg til prediksjon. Det innebærer at selv om vi makter å kartlegge en her – og - nå situasjon, har vi ikke nødvendigvis klargjort de forhold som er mest relevante i et framtidsperspektiv. Dette er

14 Ot.prp. nr. 44 (1991-192) ”om lov om barneverntjenester” (barnevernloven)

15 Lovdata 1992-07-17 nr 100: Lov om barneverntjenester og Lovdata 1981-04-08-7: Lov om barn og foreldre

16 <http://www.familiestiftelsen.no/node/136>

en faglig utfordring som kan medvirke til handlingslammelse. Samtidig underbygger dette behovet for faglig ydmykhet og ”vær-varsom” - verdier” (ibid 2000:12).

3.1.3 Omsorgssvikt

*”Det bar inn på kammerset, og
spanskrøret tok til å svinge.
Først skrek han ikke, så skrek han.
Så brølte han. Da ga faren seg...
Så bar det løs igjen. Denne gangen trodde gutten
at skinn og kjøtt revnet og hang igjen på spanskrøret.
Bare innbilling, selvsagt.
Det hendte ikke før om ettermiddagen det”* (sitat Killèn, 2004:39).

Daglig står sosial- og helsearbeidere overfor familier hvor barn utsettes for omsorgssvikt. Det være seg barn som utsettes for ulike grader av vanskjøtsel og psykiske, fysiske og/eller seksuelle overgrep. Det gjelder barn som har opplevd krig og andre former for samfunnsvold. *”Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet utsetter det for psykiske og eller fysiske overgrep, forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og eller psykiske helse og utvikling er i fare.”* (Killèn, 2004:16). Omsorgssvikt er et sammensatt, mangesidig og alltid smertefullt fenomen.

Barnevernsansatte står overfor en rekke utfordringer når de skal forsøke å få en oversikt over omfanget av omsorgssvikten. Dette er vanskelig av flere grunner. Omsorgssvikt kan tildekkes både av foreldre og barn. Barn er lojale mot sine foreldre, og barn opplever å ha ansvar for foreldrene og føler ofte skyld for den omsorgssviktsituasjonen de befinner seg i. Signalene de sender er ofte motstridende, i det de viser behov for hjelp, samtidig som de forsøker å tildekke det (Bunkholdt & Sandbæk 2008).

Hobbs i Killèn (2004) hevder at hovedhindringen for å oppnå et effektivt barnevern er benektning av de ulike formene for omsorgssvikt. Arbeidet med familier i omsorgssviktsituasjoner rører ved dype følelser i oss. Blant annet fordi det også handler om vårt forhold til våre egne foreldre, eventuelt ens egen foreldrerolle og egne barn. Det aktiviserer følelser,

impulser, minner og fantasier, som kan være med på å skape uro i oss (Killèn, 2004). Disse reaksjonene knytter seg til grunnleggende verdier og atferdsnormer i den kultur som har preget oss, som vi er identifisert med og som forkaster den atferd det dreier seg om. Å stå i en hjelperelasjon i barneverntjenesten forutsetter at barnevernarbeideren er i stand til å leve seg inn i hvordan mennesker opplever sin situasjon og forholde seg profesjonelt, det vil si med respekt og aksept, og ved å kunne kontrollere egne subjektive reaksjoner (Killèn & Christiansen, 1998).

Erkjennelse av omsorgssvikt og barnemishandling stiller hjelpere overfor store personlige og faglige utfordringer. Det handler om evne til å se og ta ansvar for å handle. Det er smertefullt å stå overfor de situasjonene der barn lider og foreldre ikke er i stand til å gi barna det de trenger av omsorg og trygghet. I og med at omsorgssvikt rører ved dype følelser i oss, kan det skape sterke motsetningsfylte følelser hos oss som hjelpere. Dette kan igjen føre til at vi står i fare for å lukke øynene i stedet for å se graden og omfanget av omsorgssvikten. Vi som hjelpere får det litt bedre, mens familiene får dårligere hjelp (ibid, 1998). Det å skulle mene noe om de omsorgssviktsituasjonene vi står overfor og å skulle ta ansvar på måter som kan få dyptgripende konsekvenser for familiene vi kommer i kontakt med, kan også skape angst og konflikter i oss som hjelpere. Det er som oftest en ekstremt belastende situasjon å stå overfor rent følelsesmessig (Killèn, 2004).

3.2 Fra utdanning til praksis

Kurt Bader (1994) hevder at utdannelsen til helse- og sosialarbeidere ikke forbereder i tilstrekkelig grad på yrkets virkelighet. Det som læres under utdannelsen har lite med det sosiale arbeidets virkelighet å gjøre. Praksissjokket inntreffer unngåelig som en elementær del av enhver situasjon man blir kastet ut i, fordi utøverne ikke har blitt forberedt i tilstrekkelig grad på arbeidets realitet. Dette er noe alle i større eller mindre grad opplever som problematisk. Praksissjokket innebærer at man opplever en avstand, et motsetningsforhold eller uoverensstemmelse mellom kompetansen som oppøves i utdannelsen og den som er nødvendig i arbeidet. Fauske et al. (2006) betegnet dette som utakt når det gjelder kravene til kompetanse. Disse kravene til profesjonell kompetanse handler om både utdannelsens og praksisfeltets formelle og faktiske krav til profesjonell kompetanse. Å være profesjonell

handler om å inneha en kompetanse som er relevant for å løse faglige oppgaver innenfor et bestemt fag/praksisfelt. Utvikling av en slik kompetanse er et resultat av møter mellom den enkeltes personlige egenskaper og de erfaringer og krav som knyttes til utøvers deltakelse i forskjellige yrkesrelevante praksiser. Å utvikle og bli en profesjonell person handler altså om resultat av møter mellom samfunnets allmenne krav og den enkeltes personlige egenskaper.

Killèn og Christiansen (1998) sier at den teoretiske og praktiske delen av utdanningen kan betegnes som svært kort når det blir sett i sammenheng med de kompliserte og sammensatte arbeidsoppgavene barnevernansatte står overfor i praksis. Barnevernansatte vil derfor ha et omfattende lærebehov når de går ut i sin første jobb. De faglige utviklings- og integreringsprosesser er så vidt bare påbegynt i studietiden.

3.2.1 Kompetanse og kompetanseutvikling

Etter endt utdanning skal barnevernsansatte være klar til å møte utfordringer og muligheter i sin nye arbeidshverdag. De skal nå inneha en viss kompetanse til å ivareta de ulike situasjonene de kommer til å stå ovenfor. En vanlig måte å definere kompetanse på er å velge å forstå det som en integrasjon av teoretisk kunnskap, ferdigheter og holdninger. Begrepet kompetanse er et begrep som kobler teori og praksis sammen med holdninger (NIBIR 2003:106).

Kompetanse blir på Regjeringen.no definert slik: *”Det betyr at denne personen innehar et nødvendig minimum for å være faglig ansvarlig. Vi kan altså ha tillit til at vedkommende vil være en troverdig person i møte med de arbeidsoppgaver og funksjoner som skal utføres. Kompetanse er et pedagogisk hedersbegrep, da det bygger på en vellykket læringsprosess.”*¹⁷

Befringutvalget¹⁸ som gjorde en offentlig utredning av barnevernet i Norge ved århundreskiftet, skiller mellom personlig, etisk, faglig og sosial kompetanse. Denne samlede kompetansen utgjør faglig dyktighet. De opererer med ulike former for yrkeskompetanse, nemlig formalkompetanse som innebærer utdanning og autorisasjon. Og realkompetanse som

¹⁷ Sitat <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2000/NOU-2000-12/8.html?id=117359>

¹⁸ <http://www.familiestiftelsen.no/node/4790>

handler om livs- og praksiserfaring, det vil si den læringen som er knyttet til yrket og livet for øvrig.

En modell som ofte er sitert for læringsprosess er modellen utviklet av Dreyfus et al. (Halvorsen 2003, NIBIR 2003:106). De viser til prosesser hvordan en utøver innen et yrke kan avansere fra novise-/nybegynnerstadiet til ekspertstadiet. Dreyfus et al. tematiserer tre nivåer som ligger mellom novisenivået og ekspertnivået, nemlig ”avansert begyner”, ”kompetent utøver” og ”kyndig utøver”. Novisenivået karakteriseres av en mer reglestyrt oppgaveløsning. Man lærer de mest grunnleggende reglene for hvordan oppgaver skal løses (ibid 2003:106). Slike regler er ikke avhengig av kontekst eller situasjon. Den avanserte begynner har tilegnet seg kunnskap i en rekke ulike situasjoner, og fått det som kalles kontekstspesifikk kunnskap. På dette nivået kan utøver gjøre bruk av regler som kun har gyldighet i spesielle situasjoner. Den kompetente utøver skiller seg fra de to forgående nivåene ved en mer analytisk oppgaveløsning. Den kompetente utøver skiller seg fra nybegynneren som er mer bundet av regler og oppskrifter for eksempel lærebøker (Halvorsen, 2003). Halvorsen sier at på dette nivået legger utøveren hypoteser til grunn for de vurderingene som gjøres og den handlingsplanen som utformes.

3.3 Veiledning

Veiledning forstås som et redskap til å håndtere de mange krav og utfordringer yrkesutøvere møter i det feltet de arbeider innenfor. Det handler ikke bare om å mestre krav og utfordringer, men om kompetanseutvikling i yrker hvor man jobber med mennesker med komplisert og utfordrende problematikk. Veiledning skal bidra til å åpne ulike alternativer til handlinger og fremgangsmåte i yrket og er en viktig del av den profesjonelle og personlige utviklingen (Killèn & Christiansen, 1998).

Killèn (2004) sier at veiledning er svært viktig innenfor barneverntjenesten, da det i stor grad handler om å få hjelp til å se og håndtere omsorgssviktsituasjoner. Som tidligere nevnt er omsorgssvikt ekstremt belastende følelsesmessig å stå overfor. Killèn sier at hvis vi ikke får hjelp til å håndtere disse følelsene kan vi stå i fare for å lukke øynene, noe som vil få konsekvenser for de familiene man jobber med. Killèn og Christiansen (1998) sier at veiledningens målsetting må gjenspeile innholdet i barnevernarbeidet. Barnevernarbeid

forutsetter evne til å observere og analysere behov og ressurser så vel som problemer. Hun sier at det er svært viktig at man er i stand til å reflektere over ulike konsekvenser av alternative tilnærminger og de muligheter og begrensninger som ligger i de lovmessige rammene. Det handler om utvikling av evne til å analysere psykososiale problemer, samt mellommenneskelige relasjoner og prosesser, så vel som integrering av fagets yrkesetiske prinsipper (Killèn & Christiansen, 1998).

Gjems (2000) sier at den systemteoretiske tilnærmingen til veiledning handler om å få forståelse for relasjoner mellom mennesker og hendelser som et utgangspunkt for å ta vare på og utvikle kvalitet i yrket. Hun trekker videre frem at veiledning skal bidra til at man får drøftet og analysert sin virksomhet, både innhold og metoder, i arbeid med sine brukere. I tillegg vil man også få hjelp til å bli oppmerksom på de faktorene som man stadig blir påvirket av i det daglige, og hvilken effekt dette har på ens yrkesutøvelse. Man vil få hjelp til å få innsikt i hva som er nødvendig å videreutvikle, slik at ens profesjonalitet ivaretas. Som yrkesutøver møter man stadig større press til å håndtere ulike roller, enn det man kanskje i utgangspunktet hadde forventet seg. Samtidig står man overfor mange endringer i samfunnet og hos mennesker man jobber for og med (Gjems, 2000). Gjennom veiledning kan man få et helhetlig perspektiv på de gjensidige påvirkningene mellom alle faktorer, en selv inkludert. Et helhetlig perspektiv vil utvide forståelsen for yrkets sammensatte karakter.

Halvorsen (2003) sier at man den siste tiden har sett en dreining i både utdanning og veiledning som handler om at fokuset dreier seg mer vekk fra klientens egenskaper, og mer mot utøverens egenskaper. Heller enn å tilegne seg viten om ulike kategorier av problemer og hjelpetiltak, oppfordres utøveren til å studere, og bli seg bevisst, egenskaper hos seg selv.

3.4 Oppsummering

Utdanningen skal hjelpe barnevernansatte til å møte feltet de skal arbeide i med faglig kompetanse og egnethet. Den kompetansen man innehar skal gi troverdighet og tillit til at man klarer å ivareta de arbeidsoppgavene man står overfor. Barnevernets legitimitet er på mange måter knyttet til hvordan hver enkelt barnevernarbeider fungerer. I direkte klientarbeid handler det om besitte et solid kunnskapsgrunnlag. Det innebærer å ha en profesjonell

personlighet. Det innebærer evne til åpenhet, innlevelse og engasjement, men også evne til analyse og refleksjon, og å engasjere seg i relasjoner og handlingsrekker basert på kunnskap og klar intensjon (Killèn & Christiansen, 1998). Veiledning kan være med på å bidra til at man får et mer helhetlig perspektiv på yrket og på ens egen sammensatte karakter.

Wenche Figenschow, forsker ved Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge, sier at kompleksiteten i sakene barneverntjenesten jobber med, krever høyt kvalifiserte saksbehandlere som er i stand til å koordinere tverrfaglige aktører rundt det enkelte barn og deres familier. Det handler om å ha evne til å formulere gode mål, være i en prosess med familien, om kommunikasjon, fokus på resultat og om evaluering etc¹⁹. Det kreves at barnevernsansatte skal ha tilegnet seg et bredt repertoar av teoretisk og juridisk forståelse, samt menneskelig kunnskap og forståelse. Samtidig skal man fortløpende sette seg inn i og tilegne seg kunnskap etter utviklingen og problemstillinger som til en hver tid befinner seg i samfunnet (Killèn, 2004).

4.0 ANALYSE- FØRSTE DEL

Jeg har tidligere i oppgaven gitt en kort beskrivelse av kvinnene, samt redegjort hvordan jeg har kommet fram til det jeg skal presentere nedenfor. Dette kapitlet vil omhandle noen av de sentrale temaene som informantene beskriver at de er opptatt av. Som tidligere nevnt vil jeg i analysen foreta en fortløpende drøftning og forsøke å belyse empirien i lys av teori og egne erfaringer. Dette for å skape en mest mulig helhetlig inntrykk. Begge kapitlene avsluttes med en oppsummering.

Kapitlet er delt i to deler. Første del av analysen utgjør hovedvekten av oppgaven. Her presenteres nyutdannedes møte med det de opplever og erfarer som utfordringer i møte med sitt yrke. Her vil jeg også si noe om hvordan de opplever å bli ivaretatt av systemet de er en del av, og hvilke konsekvenser ting synes å få.

I oppgavens andre del vil jeg sette fokus på hva informantene tenker kunne vært med på å avhjelpe de i de utfordrende situasjonene de sto overfor. Dette kapitlet omhandler hva de

¹⁹ <http://www.kommunal-rapport.no/index.gan?id=11188832&subid=0>

nyutdannede har behov for på veien videre for at de skal klare å stå i jobbene sine. De sier noe om hva blant annet barneverntjenesten som et system må gi dem, for at de skal kunne være utviklende prosesser. Det handler om veiledning, mening og inspirasjon.

4.1 Nyutdannedes møte med ulike utfordringer i barneverntjenesten

Det å være ny i jobben innebærer at man skal sette seg inn i mange ulike situasjoner. Man skal bli kjent med sine nye kollegaer, man skal finne og etter hvert utvikle sin egen form og stil. I tillegg skal man sette seg inn i nye arbeidsoppgaver, og man skal få tid til å kjenne etter hvordan det er å være akkurat her på denne arbeidsplassen. Å være ny innebærer blant annet søken etter sin egen rolle som fagperson, sin identitet (Bader, 1994). For den nyutdannede barnevernarbeideren er det også vesentlig at hun får en grundig og systematisk gjennomgang av rutiner og den tekniske siden ved selve saksbehandlingen (Killèn & Christiansen, 1998). Hvordan opplever nyutdannede sitt møte med barnevernfeltet? Hvordan er situasjonen tilrettelagt for å sikre at den hjelpen de skal kunne gi er faglig godt forankret, og har en viss tyngde og legitimitet, også i tiden man er nyutdannet utøver? På bakgrunn av intervjuene jeg har foretatt av relativt nyutdannede kvinner i 20 – årene, vil jeg nå forsøke å formidle erfaringene de har delt med meg. I dette kapitlet vil kvinnenens stemme i mye større grad være bærere av teksten, og det er deres opplevelse og erfaring som nå skal få tre frem.

Som beskrevet i teoridelen overfor, er det mye som tyder på at det er et sprang fra utdanning til praksis. Dette kan blant annet føre til at forventningene en har ikke er i samsvar med den virkeligheten en skal ut i. I dette kapitlet dreier temaene seg blant annet om utfordringer knyttet til arbeidsstedenes ledelse, hvordan ting er blitt organisert og hvordan informantene opplevde å bli ivaretatt som nyutdannede.

4.1.1 Sommerferien – ”det føltes helt håpløst”

Jeg vet av erfaring at i sommerferieperioden er det lavere bemanning på de ulike kontorene enn ellers i året. Dette blant annet fordi alle ansatte har krav på minst tre uker sammenhengende ferie²⁰. Det er opp til ledelsen å organisere feriene på en slik måte at de ansatte som blir igjen, kan ivareta og forvalte sine oppgaver på en tilfredsstillende måte. Erfaringsmessig vet jeg selv at denne perioden i året lenge har blitt betegnet som roligere enn andre perioder²¹. I sommerperioden som ellers i året foretar barneverntjenesten akutt plasseringer av barn og unge. Akutt plassering blir aktualisert når barnet befinner seg i en situasjon hvor det er fare for dets liv eller helse, at barnet blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet. Barneverntjenesten plikter da å gripe inn og foreta en risikoavveining (Ofstad & Skar, 2004). I en slik situasjon blir spørsmålet om barnets beste aktualisert. Barnets beste er som tidligere nevnt et skjønsspørsmål, og vurderes og ses i sammenheng med situasjonen barnet befinner seg i der og da²².

Lilla forteller; ”... *Det var en akutt plassering som jeg fikk, jeg hadde jo bare jobbet der tre uker, også skulle jeg plutselig bli hovedsaksbehandler i den saken der*”²³. Hun forteller at hun var nyutdannet, dette var i sommerferien hvor blant annet hovedsaksbehandler og ledere var borte. I sin fortelling bruker hun uttrykket *plutselig*. Dette uttrykket vitner om en uventet hendelse, noe som brått forandrer retning. I denne konteksten knyttes det uventede opp mot noe dramatisk og uhåndterbart. Det er snakk om at hun skal ta ansvar for noe hun opplever å ikke ha forutsetning for å ta. Hun sier ”*du sto veldig mye alene i dette her til da å være helt ny, det føltes helt håpløst.*”

Foruten grunnutdanningen på tre år, har hun ingen høy kompetanse. Etter tre uker har hun liten forutsetning for å bygge på tidligere erfaringer, for hun har jobbet for kort tid til å ha fått erfaring med å knytte teori opp mot praksis og vice versa. Hun kjenner til sine begrensninger,

20 <http://www.la.no/index.php?a=3827&p=3348&pr=&lang>

21 Dette kan ha en sammenheng med at flere av våre klienter og mulige personer som har behov for hjelp også er bortreist. Skolene tar ferie, noen barnehager og SFO'er er stengt i et visst antall uker i fellesferien. Dette kan føre til at det er færre som fanger opp barn og unge som er i vanskelige livssituasjoner. Dermed er det også grunn til å anta at det er færre som sender inn bekymringsmelding til barneverntjenesten i denne perioden.

22 Barne- og Likestillingsdepartementet, rutinehåndboken 2006 for barneverntjenesten i kommunene

23 Hovedsaksbehandler innebærer å ha hovedansvaret for saken og framdriften. Det er hovedsaksbehandler som har ansvaret for å få oversikten i saken og den aktuelle situasjonen.

men opplever ikke å få hjelp i den situasjonen hun befinner seg i. En kjent metafor som kan beskrive situasjonen hun er i, er at hun har et kart, men det passer ikke til det terrenget hun skal bevege seg i (Hårtveit & Jensen, 2004). Denne vissheten er med på å forsterke følelsen av håpløshet. Bourdieu (1999) sier at mennesket formes av verdier, erfaringer og handlinger. Det innebærer at vi i uforutsette situasjoner som vi ikke har kontroll over, tar i bruk vår praktiske sans. Det vil si vi gjør det vi pleier å gjøre. Våre tidligere erfaringer er med på å gi oss handlingsredskapene. I Lillas tilfelle kan man tenke seg at de faglige handlingsredskapene hun er i besittelse av er meget begrenset, noe som er med på å forsterke følelsen av utrygghet.

Det er to og et halvt år siden denne aktuelle hendelsen fant sted. I møtet med Lilla slår det meg at opplevelsen fortsatt fremstår som uhåndterbar for henne. Lilla blir under intervjuet et øyeblikk både urolig og hektisk rød i kinnene, men hun samler seg fort. *”Denne saken er fortsatt stor for meg”*, sier hun med alvorlig stemme, og gjør en håndbevegelse som om hun ønsker å skyve bort det store. At opplevelsen er ubehaglig blir også tydelig da hun midt i sin fortelling bytter perspektiv fra *”jeg”* til *”du”*. Dette perspektivskifte er med på å skape en umiddelbar distanse til følelsene hun beskriver. I valget av perspektivskifte kan det være snakk om et ønske om og et behov for å beskytte seg selv, gjøre håpløsheten mindre og slik også seg selv mindre sårbar. Når man står i slike prosesser alene i novisetiden som Lilla beskriver, tenker jeg er en stor belastning for den nyutdannede. I tillegg er det også sårt og smertefullt å skulle ta innover seg barnets lidelser og den omsorgssviktsituasjonen foreldrene utsetter barnet for. Dette arbeidet utløser en rekke følelser av ulik styrke (Killèn & Christiansen, 1998). Bang (2003) hevder at hjelpere opplever stadig tilkortkommenhet, forvirring, sorg, motstridende følelser, diffus smerte og avskyreaksjoner. Som familieterapeut tenker jeg at disse følelsene som her beskrives kan oppleves som altoppslukende og være svært komplisert å håndtere alene. I slike situasjoner kan en opplevelse av håpløshet være sterkt tilstede. Jeg undrer meg hvorvidt Lilla har fått muligheten til å bearbeide disse hendelsene, som fortsatt fremstår som store for henne.

Jeg spør henne videre ut i intervjuet om det var noen autoriteter å støtte seg til på arbeidsplassen. Hun svarer; *”... da var det veldig lite med autoriteter der, det var en spesiell situasjon på arbeidsplassen da også, alle hadde nok med sitt, så da også i den samme perioden hadde jeg en annen sak som selvfølgelig også eksploderte.”*

Når Lilla får tildelt en akuttsak, burde hun ideelt sett ha fått muligheten til å følge en mer erfaren kollega i denne utfordrende prosessen. Slik at hun får muligheten til å opptre som ny og være i en slags læringssituasjon. Denne læringssituasjonen skal være med på å bidra til mestringsfølelse som igjen skal utvikle et større handlingsrepertoar. Dette er en viktig del av ens videre faglige utvikling. Både Bader (1994) og Killèn og Christiansen (1998) snakker om betydningen av å lære av en mer erfaren kollega. Realiteten er helt annen for Lilla, hun opplever å ende opp med å ta ansvaret alene for akuttsakene. I tillegg opplever hun ikke å ha en ledelse å støtte seg til og få drøfte ulike dilemmaer med.

Spørsmålet om barnets beste vil være helt sentral i en slik prosess. Dette er som kjent et skjønnsproblem, som er svært komplisert og krever godt faglig skjønn. Barnets beste blir særlig tydelig i saker som omhandler spørsmål om omsorgsovertakelse og spørsmål om akutt plassering. Dette var hennes to første akuttsaker, som slik hun betegner det – ”*eksploverte samtidig*”. Når jeg ser henne og hører stemmen hennes, får jeg en forståelse av at hun snakker om å ha en følelse av en stor eksplosjon²⁴, dette underbygges ved at hun får et alvorlig ansiktsuttrykk. Hun trekker brynene sammen, slik at bekymringsrynkene trer frem. Jeg synes å høre stemmen hennes brister ett øyeblikk. Hun bruker uttrykket eksplosjon, som er å forstå som sterkt uttrykk. Det er for meg et bilde på unntakstilstand. Ting kan få fatale konsekvenser, alt avhengig av hvor stor eksplosjonen er. Hun og andre står i fare for å komme til skade. Hun skal være redningsstyrken i denne situasjonen, hun som bare har tre ukers erfaring i feltet. Jeg opplever at hun står alene, rådvill og med få støttespillere rundt seg. Når jeg hører hennes historie, kjenner jeg en viss motløshet, men samtidig beundrer jeg hennes styrke, for hun har stått i situasjonen, hun gjorde det hun tenkte var riktig, alene i novisetiden. Halvorsen (2003) sier at novisetiden kjennetegnes av nødvendig læring knyttet til grunnleggende regler for hvordan bestemte oppgaver skal løses. Jeg tenker at Lillas oppgaver synes å være langt over dette nivået. Man kan snakke om at Lilla opplever et såkalt ”praksissjokk” som Bader (1994) og Fauske et al. (2006) benevner. Her er det grunn til å anta at det handler om at hun etter endt utdanning ikke opplever å være i stand til mestre sine nye oppgaver som ferdigutdannet, fordi det er avstand mellom den kompetansen hun har tilegnet seg i utdannelsen og de ferdighetene som er nødvendig å ha i arbeidet hun skal utfører.

²⁴ Wikipedia definerer en eksplosjon på følgende måte: ”En eksplosjon er en prosess som lager en plutselig og kraftig trykkløse som kan ha ødeleggende effekt på omgivelsene. En eksplosjon betegnes som et «smell» som er forårsaket av plutselig frigjøring av energi. En eksplosjon skjer over et kort tidsrom.” <http://no.wikipedia.org/wiki/Eksplosjon>

4.1.2 Tap av oversikt - ”... hvor mye skal man tåle av sånne ting..”

Killèn og Christiansen (1998) trekker frem at barneverntjenestens legitimitet langt på vei er knyttet til hvordan den enkelte barnevernarbeider fungerer. Dette handler spesielt om å ha evne til å forstå og formulere sine oppgaver og vurderingsformer på en slik måte at andre kan oppfatte og ha tillit til en. Her tenker jeg på klienter, samarbeidspartnere, rettslige instanser, pressen og alminnelige publikum. Videre sier de at i direkte klientarbeid handler dette om å besitte et solid kunnskapsgrunnlag og ha en profesjonell personlighet.

Samtlige av mine informanter ga uttrykk for å oppleve tap av oversikt i ulike situasjoner. Jeg tenker at tap av oversikt i stor grad handler om tap av kontroll og følelse av å være i et kaos. I denne prosessen er det lett å miste tråden, man blir famlende, usikker og har en opplevelse av å søke rundt i blinde. Dette kan føre til mange frustrasjoner og stor usikkerhet tilknyttet blant annet rollen man har som fagperson og hva man kan bidra til som hjelper. Erfaringsmessig vet jeg at man i slike situasjoner står i større grad i fare for å handle etter sine egne impulser, impulser om hva som er riktig der og da. På den andre siden handler det om at man som hjelper må tåle å stå i situasjoner som er uavklarte, tvetydige og til og med kaotiske. Å ha evne til å tåle det tvetydige, og til og med kunne bruke det konstruktivt, krever trening, erfaring og trygghet på seg selv som fagperson (Ulvestad et al., 2007).

Lilla snakker om sin søken i systemet, samtidig som hun forsøker å få oversikt over sine to akuttsaker. Hun sier: ” ... *da jeg var veldig ny og ikke helt visste, altså ikke helt visste hvordan ting fungerer. Bare helt de enkleste ting som hvem du ringer til for å få en institusjonsplass, altså helt enkle ting! Hvordan forholde seg til advokater, samvær. Jeg tenker sånne ting som kunne vært enkelt å forholde seg rolig til nå, fordi nå vet jeg hvordan systemet fungerer, så var det, ja, det var veldig utfordrende å finne fram i systemet, hva er den rette... hvilke rekkefølge skal man gjøre ting i, hvordan håndtere advokater...* ”

Behovet for å distansere seg fra sine følelser blir tydelig i form av hvordan hun igjen veksler mellom å bruke pronomenene ”du”, ”jeg” og ”man”. Lilla syntes å bruke mye energi på å forstå oppbyggingen av systemet. Jeg tenker at smerten ved å stå alene som nyutdannet i en uoversiktlig situasjon er belastende og ofte en overveldende opplevelse. Å ikke ha oversikt og samtidig ha et ansvar om å skulle vite, er ofte emosjonelt belastende. Dette ytre presset fører i slike situasjoner ofte til indre stress, noe som også kan skape angstfulle opplevelser. Det

stilles krav til hennes rolle som hun ikke opplever å være i stand til å innfri. Hun settes i en situasjon hun umulig kan strekke til i. Moxnes (2000) sier at angstfulle situasjoner er noe alle mer eller mindre opplever, men når angsten stopper en prosess, da er den negativ og får oss til å stivne. Denne angsten benevnes som ”kald”, i motsetning til den angsten som er med på å fremme en prosess, den som skaper bevegelse og er å forstå som ”varm”. Hva gjør dette med hennes faglige utvikling og selvbilde? Jeg undrer meg om hun alene i denne situasjonen opplever at kompetanse er et pedagogisk hedersbegrep?

Frøya på sin side forteller at hun opplever ikke å ha tid til å sette seg inn i sakene sine, ofte fordi det er høy aktivitet i flere av sakene hun jobbet med. Hun gir uttrykk for at de sakene som får hennes oppmerksomhet er de det inntreffer kriser i. I tillegg skal hun forholde seg til de stadig nye endringene som skjer rundt henne. Hun sier; *”Når jeg skal ha saksoversikten og jeg sitter der og har nesten 30 saker så husker jeg nesten ikke historiene og hva som er skjedd... så tenker jeg herregud, jeg har ikke peiling, rett og slett!”*

Frøya tematiserer det samme som Lilla, opplevelse av tap av oversikt og en følelse av tilkortkommenhet ovenfor de familiene de jobber med. I tillegg synes Frøya å knytte dette opp mot både saksmengden og kriser som oppstår i sakene hennes. Frøya understreker sine følelser mer dramatisk, med utsagn som *”herregud!”* og *”har ikke peiling, rett og slett!”* Det er grunn til å anta at de opplever at forholdene rundt dem overmannet dem og at de opplever at mye er utenfor deres kontroll. Strømfors og Vindegg (2002) sier at det ikke er sjeldent at nyutdannede opplever at systemet tar styringen over en, og man opplever manglende mulighet til å prioritere. I denne prosessen kan nyutdannede oppleve at teorien ikke i tilstrekkelig grad kan hjelpe en med å finne svar på de vanskelighetene man møter.

På en annen side opplever Trine tap knyttet til sin egen autoritet. Hun forteller at hun kom inn i en allerede godt etablert ansvarsgruppe, med blant annet leger og psykiatere. Hun opplevde flere forhold som vanskelige, og visste ikke hvordan hun skulle håndtere mange av de situasjonene som til stadighet dukket opp. Hun sier *”... jeg følte på hvert møte var det altså en evig kamp for å liksom kritisere barneverntjenesten.”* Videre sier hun; *”også det som var så vanskelig var at jeg var helt ny, hvordan skal ting være og hva skal man si i fra om, hvor mye skal man tåle av sånne ting...”*

Trine syntes å stå i kampsituasjon i møte med autoriteter. I tillegg opplevde hun å ikke bli hørt eller tatt på alvor av sine samarbeidspartnere. Når noen velger å beskrive en kampsituasjon, ligger det i sakens natur at det er snakk om vinnere og tapere. Hvem som kommer til å ende opp med taperstatus i denne argumentasjonskampen synes kanskje å være åpenbar? Når man står i situasjoner som oppleves som vanskelige og kompliserte, og man i tillegg føler seg sårbar, er man ofte ikke i stand til å formulere problemstillingene på en måte som gjør at man blir lyttet til (Oltedal 2005, Røysum 2006). Utfordringene mine informanter beskriver, kan oppfattes som en krevende prosess å være i. Når man opplever at man stadig blir personlig utfordret, kan det bli en følelsesmessig belastning. Killèn (2007) sier at stressfulle arbeidssituasjoner hvor byråkratiske regler kolliderer med faglig forsvarlig arbeid kan føre til at profesjonell utvikling går i stå. Dette vil kunne føre til at handlingsrepertoaret til den enkelte saksbehandler oppleves å stå i fare for å bli sterkt redusert (Killèn, 2005). Informantene kan da i mye større grad stå i fare for å ikke klare å innse realitetene, fordi det er for vanskelig og uoversiktlig å gå inn i det. Dette kan føre til at man benytter seg av en del overlevelsesmekanismer som for eksempel å bagatellisere alvoret i situasjonen, noe som kan få konsekvenser for hvilke valg en foretar seg eller ikke foretar seg på vegne av familiene en er i kontakt med.

4.1.3 Avmakt- ”... også bryr jeg meg ikke mer...”

Alle informantene ga uttrykk for å oppleve følelsen av avmakt, men hva og hvilke situasjoner presser fram denne følelsen? Og hvilke konsekvenser kan dette få i det daglige arbeidet de utfører?

Trine beskriver følelsen av avmakt knyttet til utfordringene hun opplever i møte med sine samarbeidspartnere. Hun gir uttrykk for at hun kom i en posisjon der hun måtte gjøre en jobb som var i sterk motsetning til det erfarne samarbeidspartnere tenkte var riktig. Hun sier: ”*En ting var jo at jeg var usikker for at jeg var ny, og man er usikker på om man gjør ting riktig også. Men jeg ble liksom... ja...så sliten da... mmm...av å få så mye tilbake, ja av negativ tilbakemelding.*”

Trine snakker frem usikkerhet som et sentralt tema. Hva gjør usikkerhet med oss mennesker? Ofte kan usikkerhet være med på å tappe oss for krefter, vi kommer da også lettere i en avmektig posisjon. I posisjonen mellom avmakt og usikkerhet vil man ofte lete etter riktig eller gale svar. I søken etter riktig og gale svar, forsvinner nyansene og man ender opp med å bli svært rigid. Dette kan føre til at istedenfor å tenke både og, så går man over til å tenke enten eller. Faren med dette er at man ender opp i en kamp om ”hvem eier sannheten”. Sett på en annen side kommer barnevernansatte ofte i en situasjon der de faktisk må vite, fordi dette handler om valg og beslutninger de skal ta på vegne av barn som lever i omsorgs-
sviktsituasjoner.

Trine brukte aktivt sine med-kolleger for å drøfte saken og de utfordringene hun sto overfor. Hun opplever imidlertid ikke å komme i posisjon til eller å bli forstått av de øvrige samarbeidspartnere. Dette førte til at hun kom i dilemmaet om hun orket å stå i dette eller ikke. Hun sier: ”*kanskje mer usikkerhet i forhold til om man bare skal - jaja, la det nu bare være sånn... ”*

Det kan se ut som om Trine står i dilemmaet mellom å være uerfaren og kravet hun opplever om å ha de rett svarene. Hun sier at hun ble så sliten av å ikke nå frem, og at dette førte til at hun vurderte å gi etter for presset. Røysum (2006) skriver at i profesjonalitetsbegrepet ligger det blant annet hvor nyansert yrkesutøverens blikk og handleevne er. Faglig artikulasjon handler om å formidle hva som ligger i dette blikket, og i tillegg kunne uttrykke egne vurderinger i forhold til konkrete dilemmaer. Det er sannsynlig at Trine manglet både erfaring og trygghet til å komme med vurderinger som kunne vært med på å trygge samarbeidspartnerne. I takt med dette vokser følelsen av avmakt. Når man er uerfaren så mangler man ofte trening i analysere saker og situasjoner systematisk. Dette kan føre til at faren for at vurderinger og beslutninger som tas, kan bære preg av tilfeldigheter. Er det slik at de erfarne samarbeidspartnerne var vitne til at feilvurderinger kunne gjøres, og at de negative tilbakemeldingene til Trine skulle være med på å avverge at en slik situasjon skulle oppstå?

Lilla sier at hun opplevde å bli fanget av å være ny på arbeidsplassen. Det førte til at når hun møtte på ulike utfordringer, så visste hun ikke hva hun skulle spørre om, og hvem hun skulle henvende seg til ved behov for hjelp. Denne situasjonen førte til at hun ble sittende mye alene og kjenne på sin usikkerhet, tilkortkommenhet og avmaktsfølelse. I motsetning til Lilla gir Frøya uttrykk for at når ledelsen var til stede, var hun i stand til å si i fra om den frustrerende

situasjonen hun befant seg i. På tross av at hun forsøkte å nå fram gjentatte ganger, opplevde hun ikke å få respons eller å bli fulgt opp på en faglig tilfredsstillende måte. Hun sier: ”... også har jeg i hvert fall sagt i fra, og skjer det noe, er det de som er ansvarlig, også bryr jeg meg ikke mer.” Frøya synes å ha funnet sin måte å håndtere følelsen av avmakt på. I utsagnet ”også bryr jeg meg ikke mer” kan det ligge en evne til å legge fra seg ansvaret hos ledelsen, noe som innebære at har man sagt i fra har man også ”rett til” å skyve fra seg ansvaret. På en annen side vitner også utsagnet om en avmaktsfølelse som sier at uansett hva jeg gjør så nytter det ikke, derfor velger jeg å ikke bry meg. Det er mulig en her ikke kan utelukke fenomenet parallelle prosesser, det vil si at holdninger og atferd har en tendens til å gjenta seg på ulike nivåer i systemet. Killèn og Christiansen (1998) eksemplifiserer dette med den som blir veiledet som opplever at det ikke er rom for uenighet med sin veileder, og som ikke føler seg akseptert vil kunne gjenta denne holdningen overfor klienten.

Alle tre informanter gir uttrykk for avmaktsfølelse. Avmakt er en stor og ofte overveldende opplevelse. Opplevelse av avmakt gir følelsen av manglende evnen til å hankses med situasjonene, man føler seg hjelpeløs og kanskje til og med verdiløs og i dette blir man redd for å miste sin anseelse. I en slik situasjon trues selvbildet av ødeleggelse. Jeg tenker at det er nærliggende å tro at mennesket da får et sterkt behov for å skjerme seg selv, slik at man opplever å få muligheten til å ta tilbake makt og kontroll over situasjonen. Dette bidrar nødvendigvis ikke til at man oppnår fruktbare og hensiktsmessige løsninger, verken for seg selv eller familiene man jobber med. Det er heller nærliggende å tro at disse løsningene fører til faglig stagnasjon, som igjen kan føre til redsel og resignasjon. I neste omgang er dette med på å påvirke den nyutdannedes selvbilde, selvfølelse og verdighet. Stagnasjon og avmakt er følelser det i utgangspunktet ikke er negativt å kjenne på, så lenge man får hjelp til å omgjøre dette til nyttige erfaringer. For at denne erfaringen skal være nyttig bør det legges til rette for faglig refleksjon som igjen stimulerer til faglig påfyll (Strømfors & Vindegg, 2002).

4.1.4 Om å ta med seg jobben hjem – ”... får jeg egentlig til noen ting..”

Strømfors og Vindegg (2002) sier at den første fasen kjennetegnes som den utprøvende fasen, der man i begynnelsen er entusiastisk og man engasjerer seg i den enkelte klient. I denne fasen overvurderer man gjerne ressurser, både i systemet, hos seg selv og hos klienten. Man kan lett bli oppslukt av temaene og dilemmaene som dukker opp og man ønsker gjerne rask forandring. Som nyutdannet er man gjerne begeistret for det nye, man har en viss naivitet og nysgjerrighet for det som skjer rundt en, ofte iblandet med følelse av uvisshet, spenning, samt forventninger til seg selv og sine omgivelser. I denne prosessen er man opptatt å tilegne seg viktig og nyttig kunnskap. I tillegg er man gjerne ivrig etter å få prøvd ut den kompetansen og de ferdighetene man har tilegnet seg under studietiden.

Slik jeg selv opplevde og erfarte den første perioden, påtok jeg meg mye av ansvaret for at forandring skulle skje i de enkelte familiene. Hvis jeg ikke fikk til den tiltenkte forandringen anklaget jeg ofte meg selv, og konkluderte rask at jeg ikke var en god nok hjelper.

Bekymringene for familiene økte i takt med denne selvkritikken, og bekymringene ble ofte med meg hjem. Noen ganger hendte det at dagene ikke var lange nok til å finne svar på mine bekymringer og da tok jeg nettene til hjelp.

I samtalen med Lilla tematiserer hun hvordan hun opplevde at jobben hadde en tendens til å bli med en hjem. Lilla beskriver kompliserte saker og krevende samtaler. Hun synes å finne lite mening i det arbeidet hun gjorde. Lilla forteller at hun opplevde starten i barneverntjenesten som strevsom. Hun sier at store deler av bekymringene hennes handlet om uvissheten og valg knyttet opp mot familiene hun møtte. Lilla sier; *”første året jeg jobbet, tok jeg jo med meg alt hjem, det gjorde meg veldig, ja, det gjorde meg veldig usikker på om kan jeg dette her, får jeg egentlig til noen ting. Eh... det gjorde nok mye på hvordan jeg så på meg selv, humøret mitt...”*

Lilla gir uttrykk for smertefulle opplevelser. Det er mange inntrykk, opplevelser og erfaringer som skal bearbeides gjennom en hel arbeidsuke. En kjent utfordring som nyutdannet er at man har en større tendens til å bekymre seg over sakene, fordi man opplever å ha et så stort ansvar for de familiene man jobber med. Det er også svært sannsynlig at man i begynnerfasen ikke opplever å nå sine mål slik en selv forventer. Dette fører ofte til at det er vanskelig å gi

slipp på det arbeidet en holder på med. Mye tyder på at det er bekymringene om familien og ens egen mestring som gjør at noen ender med å ta jobben med seg hjem (Killèn & Christiansen, 1998).

Frøya gir uttrykk for frustrasjon når ledelsen sier at det er kontoret som har ansvaret for sakene, mens hun opplever realiteten på en annen måte. Hun sier ”... *det samsvarer ikke med det de sier, de sier at nei, dette er barnevernets saker, ikke din personlige sak, men når de ser ett eller annet i saken, så sier de hvem er det som er ansvarlig? Også går vi hjem og tenker på det hele tiden. Jeg føler at det er mine saker, at jeg jobber med dem alene...*” Det Frøya synes å snakke frem her er at hun blir utsatt for dobbelkommunikasjon (Bateson, Jackson, Haley & Weakland, 1962). Den som opplever å bli utsatt for dobbelkommunikasjon, oppdager det ofte ikke selv med en gang. Når hun blir utsatt for dobbelkommunikasjon, blir budskapet selvmotsigende og det skaper stor usikkerhet. Ofte med det resultat at uansett hva hun velger, så blir utfallet galt. Frøya sier at hun føler dette er hennes saker, meget sannsynlig på grunn av det tvetydige budskapet som blir signalisert henne fra ledelsen.

Dilemmaer knyttet til sakene Lilla og Frøya står overfor, og vurderinger om det er riktige eller gale valg, knyttet til avgjørelser de skal fatte overfor familiene, synes å være sentralt i spørsmålet om bekymringene skal bli med en hjem eller ikke.

Skau (1997) sier at i den gode profesjonaliteten er nestekjærligheten en viktig del, og at den kan fungere som en levende drivkraft. Hun vektlegger at nestekjærligheten alene, uten profesjonalitetens distanse og klarsyn, ikke er en god løsning når det gjelder profesjonelle hjelperelasjoner. Utfordringen for yrkesutøvere kan være at de ikke klarer å skille seg selv følelsesmessig fra sine klienter. De står da i fare for å identifisere seg så sterkt med klientenes problemer og lidelser, at de risikerer å bære jobben med seg overalt. Dette oppstår fordi de har et intenst ønske om å være en god hjelper og få sine klienter på rett vei. Hvis dette går for langt, kan hjelperen stå i fare for nesten å utslette seg selv i sin hjelpegjerning, noe som før eller senere kan føre til utbrenthet for hjelperen. For klienten kan dette innebære dårlig samvittighet, fordi de ikke klarer å leve opp til hjelperens forventinger og gode råd (Skau, 1997).

4.1.5 Lite tid – ”... hver eneste dag gikk til å takle sakene her og nå.”

Stortingsmeldinger og rutinehåndbok beskriver at barneverntjenesten er et felt hvor arbeidsbelastningen og turnover er svært høy. Strømfors og Vindegg (2002) gir uttrykk for at mulige årsaker til dette er at høyt arbeidspress, stor arbeidsmengde og kompleksiteten i de problemer klientene har. Ofte står man med en følelse av å stå alene i disse situasjonene. På en annen side vet man at stabilitet i relasjonen mellom klienten og sosialarbeideren betyr mye for det resultatet man ønsker å oppnå. I en arbeidssituasjon hvor mangel på tid er et viktig moment, skal beslutninger barneverntjenesten fatte være faglig og verdimessig forsvarlige, og de skal føre til positive endringer hos barnet og familien.

Temaet som går igjen hos alle tre informanter er mangel på tid. Mangel på tid knyttes opp mot opplevelse av ikke å ha tid til å utføre det de mener er akseptabel behandling av klientene. Samtlige gir uttrykk for at de opplever at de er nødt til å prioritere saker som har et akutt preg over seg, eller saker som ”brenner” slik som informantene uttrykker det, men som ikke oppfattes som en akuttsak. Mange av sakene barneverntjenesten jobber med, er også saker som ”går litt av seg selv”. Det kan for eksempel være hjelpetiltak i form av besøkshjem, støttekontakt eller dekning av utgifter til barnehage, SFO eller fritidsaktiviteter.

Frøya sier dette om tid; *”De sier jo liksom at man skal gå inn tidlig, men hvordan og når skal man gå inn tidligere? Når du sitter med 30 saker skal du.. du er èn person, du kan ikke løpe til 30 familier samtidig. Det er jo ikke logisk i det hele tatt! Det jo helt umulig, hvordan tenker de?!”* Videre sier hun; *”Det er alt for mye, jeg føler at jeg ikke har den roen, har tiden og det trur jeg aldri vi kommer til å få, det er så mange barn som trenger hjelp og vi har for få saksbehandlere.”*

Det ligger en viss ”overdrivelse” i uttrykket 30 saker og 30 familier å løpe til. Når noen bruker overdrivelsen er det et viktig virkemiddel for å sette ting på spissen. Det kan ofte handle om betydningen for å understreke alvorret, ønske om å tydeliggjøre en situasjon. I utsagnet til Frøya ligger det også forventninger om at hun skal utføre forebyggende arbeid, og slik ivareta at familiene er i en god prosess. Dette innebærer en forventning om at hun må gå tidligere inn i prosessen. Samtidig som hun viser til at det lar seg ikke gjøre, på grunn av høyt arbeidspress og aktivitet i andre saker. I måten hun uttrykker seg på, ligger det også en

forventning om effektivitet. Effektivitet for meg handler både om å få unna saksmengden og at man er i stand til å overholde tidsfrister, men også om å få til en nødvendig endring i klientens liv, slik at de kan oppleve mestring. For høye og mange krav kan derimot virke destruktivt på denne effektiviteten.

Trine tematiserer at mangel på tid setter begrensninger i forhold til å få til de nødvendige endringer i familiene. Lilla snakker i likhet med Frøya og Trine også om tid. Lilla forteller at hun opplevde at sakene som hadde et akutt preg over seg stjal mye av tiden hennes. Hun sier: ”... jeg følte at jeg ikke fikk gjort noe med de andre sakene, fordi hver eneste dag gikk til å takle de sakene her og nå.” Måten Lilla uttrykker seg på, gir grunn til å tro at det hadde vært nødvendig å prioritere noen av de andre sakene det ikke ”brant i”. Utsagnet hennes forteller om det fraværende, men det implisitte, det vil si, med én gang man setter ord på at man ikke får gjort noe, så innebærer det at man burde ha gjort noe i de sakene hun her refererer til²⁵. Hvis ikke dette hadde hatt betydning, ville hun ikke tematisert det slik som hun velger å gjøre her.

Både Frøya og Lilla uttrykker fortvilelse og frustrasjon over å ha for mange saker, og for å ha for lite tid til å ivareta familiene på en faglig god måte. Denne kombinasjonen av å vite at behovet for hjelp er tilstede, men ikke være i stand til å ivareta den hjelpetrengende, er noe som medfører negativt stress. Målet kan raskt utvikle seg til å håndtere en dag til en annen. Det viktigste blir å beskytte seg selv for å holde ut. Dette kan innebære at man velger å lukke øynene for de vanskelighetene familiene sliter med. På lengre sikt kan dette føre til følelsesmessig avflatning, der man står i fare for å miste engasjementet for de familiene man jobber med. NOA (2008) viser at arbeidstakere i denne yrkesgruppen sliter aller mest med en følelse av at tiden ikke strekker til. Mange mener at de ikke har tilstrekkelig tid til å utføre det de mener er rimelig behandling av klientene. Knapphet på tid oppleves som et stort problem i deres jobb hverdag.

Strømfors og Vindegg (2002) sier at praktisk kunnskap ikke utvikles ved at man gjentar det samme handlingsmønsteret et visst antall ganger. For den nyutdannede er det viktig i den faglige utviklingen å ha tid og mulighet til å knytte refleksjon til handlingene man utfører. Jeg tenker at mye tyder på at mine informanter har vært i en situasjon der det ikke lages rom for

²⁵ Michael White tematiserer det fraværende med det implisitte. Mer om dette kan leses i hans litteratur.

eller gis mulighet til å reflektere over de prosessene de går gjennom. Hvis dette er tilfellet, kan det ende opp med at effektivitet blir negativt, da man kommer i en situasjon hvor det viktigste blir få unna saksmengden. Familiene står da i fare til å bli redusert til en sak, og det menneskelige aspektet forsvinner.

4.1.6 Dårlig samvittighet – ”..det er så vanskelig å ta opp kontakten igjen..”

Barnevernansatte står ofte i krysningspunktet mellom å ha dårlig samvittighet, oppfatningen av at de burde ytt bedre hjelp, høyt arbeidspress og forventninger fra omgivelsene, i tillegg til hensynet til seg selv. Dårlig samvittighet for å ikke å prioritere det man burde prioritert, er et kjent tema i barneverntjenestens sammenheng. Dette var også et av temaene som informantene snakket om.

Frøya uttrykker seg slik; *”plutselig er det gått etter halvt år. Åh! Kanskje jeg må ringe hun moren der, for henne har jeg ikke snakket med... Åja han har gått helt av skafet holdt jeg på å si, det går kjempedårlig på skolen og alt mulig og du tør nesten ikke ringe til familien, fordi du har dårlig samvittighet, pluss at når du ringer kommer ti tusen andre ting som du må gjøre, og du har alt for mange saker...”. Videre sier hun; ”også får du bare mer og mer saker, så blir folk syke, også må du holde på med deres saker...”*

Lilla, i likhet med Frøya, snakker også om dårlig samvittighet. Hun sier; *”Det kan ta måneder før du får tatt den første telefonen til familien, også er det plutselig, om ikke krise der, en del ting du må sette i gang og orden opp i.”* Jeg spør henne om dette førte til at hun fikk dårlig samvittighet for de andre sakene. Lilla svarer; *”Ja veldig. For jeg ville jo gjerne overbevise og vise meg selv at dette får jeg til, men det ble jo bare så mange negative bekreftelser på det motsatte da, både i de sakene det smalt hele tiden i, og i de sakene jeg ikke hadde mulighet til å se på. som du får igjen litt senere da, fordi du ikke fikk fulgt dem opp da, så skjer det ting senere”.*

I likhet med Frøya snakker Lilla om at når det går altfor lang tid, så er det vanskelig å ta kontakt med familiene. Dette handler om minst to forskjellige nivåer i opplevelsen, som i tillegg er i konflikt med hverandre. Det ene nivået er å ha dårlig samvittighet, fordi en burde

gjenopptatt kontakten, det andre er at man vet hva dette kan medføre av ekstraarbeid. Å ”ikke se” gjør at man slipper å forholde seg til problemene. Det kan se ut som at kontakt med familien kan utløse et skred av hjelpebehov som de ikke anser seg i stand til å klare å ivareta. Killèn (2007) sier at hjelpere kan stå i fare for å vegre seg mot å ta realitetene i omsorgssviktsituasjoner innover seg. Dette kan føre til at vi prioriterer å ta vare på oss selv ved at vi unnlater å anvende tilgjengelig kunnskaper om familien, eller bare gjør det til en viss grad. Gamle informasjon i en sak, kan være av alvorlig karakter og av relevans for vurdering av aktuell omsorgssvikt og foreldrenes utviklingsmuligheter, kan glemmes (Killèn, 2004). Et eller annet sted i det ”glemte”, ligger den dårlige samvittigheten og ulmer.

Trine på sin side snakker om at hun skulle ønsket at hun både hadde hatt mulighet og tid til å gå mer inn i familiens problematikk. Hun sier at det er viktig å få avdekket problemet, finne ressursene og forsøke å få familiene mer selvhjulpne. Hun sier at sakene hun har overtatt etter andre ofte har gjort henne irritert. Hun forklarer dette med at hun ser at mange av sakene har gått over mange år, uten at det har vært gjort noe nevneverdig i dem. Hun sier; *”Hvis man hadde bare satt seg ned og lest litt så hadde man liksom sett at historien gjentar seg, gang på, gang, på gang.”* Videre sier hun; *”Ja, det er vel derfor jeg blir litt sliten til tider. Ting går over lang tid og det er sikkert meningen at ting skal gå over lang tid, og man har mange saker og man har ikke tid til å gjøre det så ofte.”*

Trine etterlyser det Lilla og Frøya gir uttrykk for om ikke å rekke å sette seg inn i sakene. Samtidig bekrefter Trine at det hører med til sjeldenhetene å ha mulighet til å gå inn i tidligere historikk, dels på grunn av mangel på tid og fare for merarbeid, som bare fører til at man blir mer sliten. Både Frøya og Trine gir uttrykk for at de har meldt fra til ledelsen om den situasjonen de befinner seg i, uten at det utgjør nevneverdig forskjell. Røysum (2006) sier at undersøkelser viser at i tiltross for at ansatte i førstelinjetjenesten påtar seg et stort ansvar og melder fra om forhold som ikke er akseptable, diagnostiseres problemene av kommunene som sutring, klaging og manglende vilje til å ta ansvar.

Informantene har ikke bare dårlig samvittighet overfor familiene, men også dårlig samvittighet overfor samarbeidspartnerne. Spørsmålet er - er dårlig samvittighet et nødvendig onde i arbeid med mennesker? Jeg tenker at dårlig samvittighet i seg selv kan være en drivkraft. Det vitner om at man har evne til å engasjere seg, ha omsorg, man ser den andres behov og vil den andre vel. Dette forutsetter at er i stand til å ivareta seg selv og sine behov.

Hvis ikke kan dårlig samvittighet bli overveldende, ødeleggende og utvikle seg kun til å bli belastende. Da kan den dårlige samvittigheten være med på å slite oss ut. Slik kan den være med på å skape engstelse som vil oppleves som svært ubehagelig. Dette kan føre til at søvn og konsentrasjon lider, og vi føler oss fanget. Om vi velger å ta inn over oss disse følelsene, eller avviser dem, vil være vesentlig for den profesjonelle utviklingen og hvordan vi velger å se på oss selv som fagpersoner.

4.1.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg satt fokus på utfordringene nyutdannede møter i sin arbeidshverdag. Forholdene nevnt ovenfor beskrives og oppleves som belastende, og reaksjonene anses som vanlige menneskelige reaksjoner på nye krav, belastende arbeidsforhold hvor lite synes å være tilrettelagt for utøveren, og opplevelse av tilkortkommenhet. Det handler i stor grad om normale prosesser nyutdannede går igjennom. Utfordringene oppstår når ytre forhold ikke er tilrettelagt for å ivareta de nyutdannede i deres prosess og menneskelige utvikling. Det er viktig å huske på at den profesjonelle utviklingen foregår i en strukturell kontekst som også påvirkes av hvilken interesse blant annet ledelsen viser for det arbeidet en gjør, om det er dårlig eller god tilpasning mellom arbeidsoppgaver og kompetanse på en arbeidsplass (Ulvestad et al., 2007). Opplever man ofte nok ikke å nå sine mål, virker det negativt inn på subjektoplevelsen, og slik også på den profesjonelle utviklingen (ibid 2007).

Fravær av ledelse har vært et gjennomgangstema i intervjuene. Det er spesielt Lilla og Frøya som tematiserer dette. Ledelsens fravær er med på å påvirke deres opplevelse av å stå alene om ansvaret for familiene de arbeider med eller ikke. Betydningen av å være i et fagmiljø er sentral for opplevelse av egen mestring. Et fagmiljø gir opplevelse av støtte og mulighet til å få drøftet saker med sine kollegaer, samt dele ens tanker og bekymringer.

Å være nyutdannet og måtte forholde seg til klientens sammensatte behov alene, synes å være en opplevelse som både er utfordrende og overveldende. Felles for alle er at de gir uttrykk for bekymringer for familiene. De opplever ikke å ha kapasitet til å gjøre den jobben de er satt til å gjøre på en tilfredsstillende måte. Følelsen av å ha lite oversikt synes å medføre stress som kan være med på å skape angstfulle situasjoner. Dette fører blant annet til at man tar med seg

jobben hjem og har dårlig samvittighet i forhold til de familiene en står i en hjelperelasjon til. Informantene gir uttrykk for at det er vanskelig å slippe ansvaret. Dette ansvaret synes å føre med seg opplevelse av avmakt og håpløshet. Det er grunn til å anta at de nyutdannede trenger å få bedre hjelp til å få oversikt over arbeidshverdag, men også få arbeidsoppgaver som er håndterbare, slik at de opplever at de kan møte sine klienter på en faglig og etisk forsvarlig måte.

Det er ikke de nyansatte alene som opplever at de står i vanskelige og krevende prosesser. Stortingsmelding 39 (2001-2002) sier noe om hva barnevernansatte generelt står overfor. Det står å lese at barnevernet er et av de felt som har mest komplekse oppgaver som det offentlige utfører. Dette bekrefter slik jeg ser, det kompliserte og mangfoldige feltet nyutdannede møter og i tillegg står de ofte i fare for å møte disse situasjonene alene. Som beskrevet ovenfor synes nyutdannede å stå overfor store følelsesmessige og holdningsmessig så vel som intellektuelle utfordringer, noe som innebærer et utall av faglige, etiske og juridiske dilemmaer. Det kan se ut som om nyutdannendes møte med de ulike utfordringer i deres arbeidshverdag er underkommunisert og til tider undervurdert av omgivelsene. Dette må nødvendigvis igjen påvirke måten de utøver sitt yrke og måten de får utviklet seg faglig.

Hva kunne vært med på avhjelpe de nyutdannede i disse utfordrende situasjonene de står overfor? Hva kan hjelpe dem i denne tvilen og usikkerheten de møter? Følelsen av å ikke strekke til som fagperson eller medmenneske, følelse av å ikke gjøre en god nok jobb? Nedenfor skal jeg forsøke å si noe om hva de tenker kunne ha gjort en forskjell.

5.0 ANALYSE – ANDRE DEL

Andre del av analysen er blant annet viet til tematisering av veiledning, mening og inspirasjon. Jeg har vært nysgjerrig på veiledning og i hvor stor grad denne ble gitt til de nyutdannede. Samtidig som jeg var nysgjerrig på hva som oppleves å gi mening og hvor en henter inspirasjon. På den måten ble det også naturlig å berøre disse temaene.

5.1 Veiledning av nyansatte

Daværende barne- og familieminister Laila Dāvøy gir uttrykk for at en viktig side ved arbeidsvilkårene til de ansatte i barneverntjenesten er hvilke opplæringstilbud de får.²⁶ Barnevernloven § 2-1 sjette ledd, fastslår at det er kommunen som har ansvaret for at ansatte innenfor denne yrkesgruppen får nødvendig og hensiktsmessig opplæring for å holde kvalifikasjoner ved like. De ansatte plikter å delta i denne opplæringen. I loven defineres det ikke hva som ligger i opplæringsbegrepet. Dette betyr at kommunen i stor grad kan velge selv å definere innholdet i opplæringen og vurdere hva som skal betegnes som nødvendig kompetanse. Det interessante for meg har vært å se hvordan veiledning blir vektlagt i det feltet mine informanter beveger seg i, samt hvilken betydning veiledning har for de nyutdannede.

5.1.1 Om å bli glemt – *”Det er kjempeviktig å ha fokus på faget og, men du må også ta vare på de som skal gjøre faget.”*

Hjelperollen er på mange måter et positivt ladet ord. Det er viktig og huske på at i barneverntjenesten er den profesjonelle hjelperen ikke bare en alminnelig hjelper, det er en hjelper som har myndighet til å utøve både makt og kontroll over de menneskene man jobber med. Dette kan være både sammensatt og vanskelig å håndtere. Veiledning er et av de viktige bidragene for utøverne i praksisfeltet, for at de skal få mulighet til å få hjelp til å håndtere de utfordringene de møter i sin arbeidshverdag. Læring, som er veiledningens primære målsetting, skjer under forhold som er belastende så vel som stimulerende (Killèn & Christiansen, 1998). Jeg forstår veiledning som en mulighet for å videreutvikle både kompetanse og personlige ressurser. På den måten blir veiledning en profesjonell samtale, der man utvikler sine tankemessige kunnskaper og få mulighet til å utøve disse kunnskapene i praksis. Da må den teoretiske kunnskapen spille ball med det praktisk arbeidet en utfører (Gjems, 2000). Veiledning kan derfor forstås som et nyttig og godt tilbud til mennesker som jobber i barnevernfeltet, og dette spesielt med tanke på nyutdannede.

²⁶ <http://epos.stortinget.no/SpmDetalj.aspx?id=24947>

Lilla sier at hun i perioder fikk saksveiledning, men det kunne gå lang tid mellom hver gang hun fikk det. De hadde ikke eksternveileder som kunne veilede dem i de prosessene de sto i som fagpersoner. Jeg tenker at regelmessighet i veiledningen er viktig for at man skal få mulighet til å være i en utviklende prosess. Strømfors og Vindegg (2002) sier at det er av betydning at veiledning har en viss kontinuitet og varighet for at den skal være til nytte for hver enkelt.

Jeg spør Lilla om hun tenker det er noe som burde vært på plass for at hun skulle følt at hun ble ivaretatt i sitt arbeid. Lilla gir uttrykk for at hun opplever at hun som hjelper har mange forskjellige utfordringer å streve med i hverdagen. Hvordan hun håndterer dette påvirker henne som hjelper. Hun sier: *”Det er kjempe viktig å ha fokus på faget og, men du må også ta vare på de som skal gjøre faget. For hvis ikke, vil man ikke klare det.”* Lilla forteller at etter to og et halvt år i feltet fikk de tilbud om eksternveiledning. Hun sier: *”.. når vi fikk eksternveileder så fikk vi veldig klar beskjed fra leder at her skulle vi diskutere fag. Mens min opplevelse av eksternveileder var at man skulle kunne ta opp disse tingene som rører i oss. Det ble litt sånn... ja fag er fint, men vi trenger også en litt annen type veiledning.”*

Lilla synes å være opptatt av at helheten tas i betraktning. Håndterer hun ikke stresset, så vil dette gå utover måten hun utøver arbeidet sitt på. Det er grunn til å anta at hun snakker om stress som oppleves som negativt, følelser det ikke skape rom for på hennes arbeidsplass. Lillas tanker om å sette fokus på seg selv og de prosessene hun gjennomgår privat er i tråd med det Halvorsen (2003) tematiserer. Han sier at det har funnet sted en endring i veiledningen. Denne endringen handler om at man mer dreier fokuset vekk fra klientenes egenskaper, og i mye større grad retter fokuset mot hjelperens egenskaper. Istedenfor utelukkende å tilegne seg viten om ulike kategorier av problemer og hjelpetiltak, oppfordres hjelperen til å rette blikket og bli bevisst egenskaper hos seg selv.

Hvilke konsekvenser kan det få når barnevernarbeidere opplever at deres følelser gis så liten plass i barneverntjenesten? Følelsene Lilla snakker om, handler om følelser som opptar stor plass i en. Det handler om helt normale følelser som ubehag, sinne, forvirring, avmakt, avsky og sorg. Det er viktig å gi disse følelsene aksept. *”Aksept blir en floksel hvis vi ikke forstår drivkreftene bak atferd som det knytter seg for eksempel avsky til”* (Killèn, 2007:46). Når disse følelsene ikke vies oppmerksomhet, kan de heller ikke gjøres til gjenstand for faglig refleksjon og personlig utvikling. På den måten står ubehaget Lilla opplever i fare for å bli

tabubelagt. Følelsene hennes blir da i høyeste grad å forstå som en privatsak. En kan spørre seg om hvordan man som hjelper skal kunne tåle andres smerte og ubehag, når man ikke får hjelp til å utstå sitt eget. Hva vil skje med ens evne til empati? Evne til empati er avgjørende når en står i hjelperelasjon til den andre. Killèn (2007) sier at empati forutsetter at man er i stand til å gjenkalle sine egne og tilsvarende følelser som andre har. Når muligheten lukkes for opplevelser vi har hatt, har vi vanskeligheter med å leve oss inn i tilsvarende følelser hos den andre. Jeg tenker at en viktig del av den faglige integriteten og tryggheten handler om å akseptere alle våre følelser, for slik å være i stand til å møte andres følelser på en respektfull og anerkjennende måte. Det er av betydning at man som hjelper får mulighet til å sortere tanker og følelser, for at man skal få opparbeidet et bevisst forhold til sine egne følelser og de mekanismene som igangsettes hos en selv. Skau (2007) vektlegger menneskelige ressurser, og sier at det er viktig at den profesjonelle bevisst bruker sine personlige ressurser i møte med klienten.

5.1.2 Tvil - ”... er det noe galt med meg?”

Killèn og Christiansen (1998) sier at en viktig del av å utvikle rollen sin som nyutdannet barnevernarbeider, og finne sin egen og andres plass innenfor den organisasjonen en jobber i, er å lære å anvende teoretisk kunnskap og etiske prinsipper. De har behov for tilbakemeldinger på det arbeidet de utfører, samtidig som at de trenger å reflektere sammen med andre over hva de har gjort og hva de skal gjøre videre. De har behov for å lære å stå i vanskelige situasjoner, og vite hva som skal til for å dekke barns behov. En helhetlig forståelse gir mulighet til å reflektere over faglige og etiske konsekvenser av alternative tilnærminger som har betydning både på kort og lang sikt.

Jeg spurte Lilla om hun trodde det ville gjort en forskjell om det hadde vært åpnet opp for at hun fikk snakket om de prosessene hun var i. Hun forteller at for henne hadde det vært nyttig om hun hadde fått tilbakemelding på seg selv og sitt arbeid. Hun sier at det hadde hjulpet henne om hun hadde fått hjelp til å sortere tankene sine. Lilla sier; ”.. *jeg ble sittende og tvile så fælt på meg selv, og det jeg følte jeg gikk igjennom.. om det var liksom... er det noe galt med meg?*” Utsagnet viser betydningen av å få ventilert, løftet opp saken, og få andres korrigerende blikk på seg selv. Like mye som dette, har hun behov for omsorg og noen til

stede som tar hennes følelser på alvor. Bekreftelse på en selv som fagperson, er ikke bare sentralt for de nyutdannende, men har også betydning for de som er mer erfarne.

I avslutningen av intervjuet spør jeg Trine om det er noe jeg skulle spurt om som hun tenker at jeg ikke har spurt om. Hun svarer; ”... *en ting er sikkert, det er utrolig viktig med oppfølging og veiledning i denne jobben. Det hadde unngått at man blir så utbrent og tappet for energi, ... det hadde ført til at man ikke opplever å stå så alene i ting...*”

Svaret hennes sier ikke direkte noe om hvor mye eller lite veiledning hun har fått, om veiledningen har vært jevnlig eller tilfeldig. Den sier heller ikke om hvilken type veiledning det er snakk om at hun savner. Men den har en dreining mot at hun har hatt en opplevelse av ikke å bli fulgt opp, eller fått tilstrekkelig med veiledning, i og med at hun tilføyer dette helt til slutt i intervjuet. Hun sier også at dette hadde ført til at man ikke blir så utbrent og tappet for energi, eller å ha en opplevelse av å stå så alene.

Frøya tematiserer også veiledning. Hun forteller; ” *Vi har ikke hatt noen ekstern veiledning, saksoppfølging har vi hatt veldig lite av fordi, når vi hadde Lise så hadde vi det fast. Med en gang hun sluttet så hadde vi ikke noe leder på et års tid...*” Videre sier hun; ”*Også får vi leder, også blir det ikke noe endring da heller, og ting sklir ut.*”

Mye tyder på at Trine, i likhet med Lilla og Frøya opplever ikke å få nødvendig veiledning. Flere av uttalelsene tilsier at mine informanter opplever å stå alene i situasjoner som også erfarne barnevernarbeidere kan ha vansker med å takle, også om de arbeider i team med andre (Killèn, 2004). Å stå alene i vanskelige og kompliserte saker over tid kan føre til at man står i fare for å bli utbrent. Det er en kjensgjerning at barnevernfeltet i perioder er under hardt press, har mange saker, tidsklemme, sykemeldinger av kortere eller lengre perioder, og i perioder er barneverntjenesten et felt som kan være underbemannet. Dermed kan faren for utbrenthet øke. Mykletun (2002)²⁷ sier at unge, velutdannede mennesker i aldersgruppen mellom 20-35 år er i en risikogruppe når det gjelder utbrenthet og stressbelastning.²⁸ Likevel er det i dag ikke et krav om veiledning i barneverntjenesten.²⁹

27 Reidar J. Mykletun, førsteamanuensis og dekan ved Avdeling Norsk hotellhøgskole på Høgskolen i Stavanger. Han har gjort et doktorgradstudie på stress og utbrenthet.

28 <http://www.forskning.no/Artikler/2002>

29 Stortingsmelding nr. 40.

5.2 Meningsfulle konstruksjoner – ”... motivasjonen min er, at jeg vet jeg får til noe godt...”

På tross av utfordringene informantene møter i feltet, på tross av at de beskriver forhold som er vanskelig, utfordrende og komplisert å jobbe under, har de blitt værende i feltet - noen opp til to og et halvt år. Så hva er det som gir opplevelse av mening og håp i det arbeidet de utretter, og hvor henter de inspirasjonen fra?

Sosialkonstruksjonismen velger å forstå virkeligheten og samfunnet som en sosial konstruksjon hvor ideer, oppfatninger og erindringer som vokser fram fra sosial samhandling og at de forhandles fram via språket (Lundby 2004, Jensen & Hårtveit 2004, Anderson 2003). Mine informanternes opplevelse av mening er ikke noe som bare skapes av seg selv, det er noe de samskaper gjennom den måten de velger å leve sine liv på og hvordan de former sine relasjoner. I dette er personlig utvikling en viktig faktor, der det handler om å finne meningsfulle konstruksjoner i de situasjonene man står overfor. Om vi opplever oss selv som ”ofre for vær og vind” eller mennesker med mulighet til å handle, vil være av stor betydning. Hvor vi velger å plassere oss i dette, vil gi ulike konsekvenser, både for den enkelte og for forholdet til andre mennesker (Skau, 2005).

Jeg spør Lilla hva hun opplever gir henne mening i det arbeidet hun gjør. Lilla sier; ”*Jeg tenker jo på den kontakten jeg har både med foreldre og barn, den kan være veldig utfordrende og ikke alltid oppleves som, hva skal jeg si, ikke alltid så meningsfylt, den er mer stressende enn noe annet kanskje, men så har man også de treffpunktene der man føler at her, her snakker vi sammen, å få tilbakemeldinger fra foreldrene at her er vi i en dialog og at dette fungerer.*”

Konstruksjonen ”å kunne yte hjelp”, og se at hjelpen er til nytte, synes å være en sentral del av det som oppleves som meningsfylt. Samtidig synes det å være knyttet en viss ambivalens til det en opplever som meningsfullt, fordi Lilla gir også uttrykk for at kontakten med familiene er utfordrende. Det at hun synes at dette er den mest utfordrende delen av arbeidet sitt, tenker jeg har en sammenheng med det ansvaret hun opplever å ha overfor familiene, ansvaret for å få til en endring, at barns levevilkår blir bedre. Det betydningsfulle i endringsarbeid synes i tillegg å være at hun som fagperson får tilbakemelding fra foreldrene om endringen har funnet sted. Denne tilbakemeldingen vil også være en bekreftelse på at hun

har gjort en jobb som oppfattes som nyttig. Bekreftelsen blir igjen hennes rettesnor i det videre arbeidet, mot et felles mål sammen med familien. Andersen (2003) sier at det gir en mening, når hjelpere setter en annen person i stand til at realisere muligheter i sitt daglige liv.

I tillegg synes det også som om Lilla finner mening i å være med på familienes opplevelse av nedturen og oppturen. Slik hun sier det; *”Nettopp fordi den var det verste, så har jeg likevel fått være med på en utrolig masse fra bunnen av, og da senere sett en jente som har langt igjen, men nå er kommet et stykke videre, og også et samarbeid med mor...”* Hun vektlegger betydningen av pikens positive framgang og samarbeidet med mor, men også læring som er med på å gi henne selv ny og nyttig erfaring. Opplevelse av læring tenker jeg vil ha stor innvirkning på den faglige selvtilliten. Selv om man forsøker å tilstrebe konstruktive og meningsfulle møter med andre, er det likevel ikke alltid like lett å få det til i det daglige arbeidet. Utfordringen blir ikke mindre ved at hva som oppleves som meningsfylt eller betydningsfullt, langt fra er noen entydig størrelse (Skau, 2005). Et viktig møte mellom mennesker trenger ikke å oppleves som ensidig positivt. Det kan handle om følelsen av angst, raseri og smerte, som for eksempel når Lilla forteller en mor om at hun kan bli fratatt omsorgen for sine barn. Mange ganger er det de vanskelige treffpunktene som oppleves som de mest krevende og kompliserte mens de står på, som kan vise seg å være de som får størst verdi for oss på noe lengre sikt. Dette er noe Lilla også tematiserte, å være i stand til å se dette er også en viktig del av ens personlige utvikling. Skau (2005) sier at møte mellom mennesker foregår ett eller annet sted i spennet mellom det betydningsløse og det betydningsfulle. Hvor vi selv ønsker å plassere oss inn på, er et valg.

I likhet med Lilla sier også Frøya at endring, bekreftelse og positive tilbakemeldinger fra omgivelsene er viktig. Frøya finner sin styrke og motivasjon i dette. I motsetning til Lilla, gir faktisk Frøya uttrykk for at hun liker å møte utfordringer, det gir henne energi.

Gode tilbakemeldinger kan være stimulerende og være en viktig del av ens positive faglige utvikling. Tid er en viktig del av modningsprosessen i utviklingen av ens personlig kompetanse. En sentral del av denne prosessen er at vi reflekterer rundt opplevelsene vi har, og at vi er i stand til å knytte dette til tidligere erfaringer. Gjems (2000) sier at når man knytter refleksjon til handling utfordrer man rammene. På den måten er man i stand til å oppnå en positiv utvikling.

Trine vektlegger betydningen av barnet. Hun gir uttrykk for at det er viktig for henne å være ”*bærer av barnets stemme*” og at hun mestrer å ta barnets perspektiv. Hun sier at i dette arbeidet blir det meningsfylt å få ting frem i lyset, selv om dette innebærer å gå inn i vanskelige temaer og utfordringer. Å være den ene voksne som tar ansvar, gir mening og motivasjon for det videre arbeid. Trines overordnede mål synes å være å ha fokus på barnet. Dette bekrefter hun også senere under intervjuet, i form av hva hun velger å stå i av utfordringer og for hvem. Hun fremstår som tydelig og klar på at det er barnet man skal ha fokus på i sitt arbeid. Å være med på å få til en viktig endring i barnet livssituasjon var det som førte til at hun ønsket å begynne å jobbe i barneverntjenesten. I likhet med Lilla og Frøya, er ønsket om å yte hjelp og være til nytte sentralt hos Trine også. Dette gir vekst, motivasjon og det skaper mening i det arbeidet de utfører. I tillegg snakker både Frøya og Lilla om betydningen av å være med familiene i en prosess over tid. Disse konstruksjonene synes å være viktige rådende faktorer i deres arbeid.

5.3 Inspirasjonskilden - ”... jeg har hatt den styrken, selv om de ikke har gitt meg denne styrken...”

Skau (2005) sier at bearbejdede personlige erfaringer utgjør en viktig del av den samlede faglige kompetanse i arbeidet med menneskers livskriser og problemer. Hun gir uttrykk for at en bevisst bearbejding av egne erfaringer i livet, kan gi en type menneskelig visdom som man ikke kan tilegne seg gjennom litteratur alene eller gjennom en ubevisst oppsamling av erfaring.

Skau (2005) vektlegger betydningen av å arbeide med sitt eget livsstoff for at man som hjelper skal kunne gjøre sitt personlige instrument tilgjengelig for andre, og at dette er en forutsetning for å bli en god og frigjørende hjelper for sine klienter. Dersom man som hjelper prøver å holde sine egne uforløste livstemaer utenfor relasjonen, vil de likevel alltid spille med, men da på en indirekte og ukontrollerbar måte. Hun eksemplifiserer dette med at en ubearbejdet personlig konflikt lett kan komme i bevegelse gjennom noe av det klienten sier eller gjør, og påvirke hjelperens valg av handlinger. Handlingsvalgene vil da snarere bære preg av den profesjonelles behov for å håndtere egne konflikter, enn av å hjelpe klienten videre ut fra deres behov.

Frøya er opptatt av å bryte negative sirkler, slik at problemet ikke flytter seg fra en generasjon til en annen. Hvor kommer så denne ideen fra? Meget sannsynlig fra det som også har gitt henne inspirasjon til å jobbe med mennesker. Hun forteller en historie om hvordan hun vokste opp med sin stefar og sin mor. Han har i perioder gjennom hele hennes barndom og helt fram til i dag, vært svært deprimert. Hun sier at hun opplevde at familien hennes ikke fikk den hjelpen de trengte. Det var mange hjelpere rundt som sviktet både henne selv som barn, og familien hennes. Hun sier at hun har mye sinne knyttet opp mot akkurat dette. Jeg spør henne om hvordan hennes egen historie har kommet til nytte og inspirasjon i jobben hennes. Hun sier; *”Å vise at du får til ting, du kommer deg ut av det. Jeg har jo klart det, tross for at jeg er oppvokst med ehh... en psykisk syk stefar og hvor mor er kjempenegativ...”* Videre sier hun; *”Jeg har ikke kommet inn på det samme sporet som dem, og jeg har hatt den styrken, selv om de ikke har gitt meg denne styrken..”* Motivasjonen synes også å ligge i hennes egen evne til å tenke positivt, hennes ”stå - på vilje” og fighterinstinkt. Hun har en ballast i livet som kan komme med som en nyttig erfaring i jobben, hvis hun har et bevisst og bearbeidet forhold til det. På den annen side, er faren for at de hun skal hjelpe, kan merke hennes entusiasme og forventninger til at en endring må finne sted. Dette kan i følge Skau (2005) føre til dårlig samvittighet og en viss motløshet hos klienten. Det er derfor viktig om man skal være en nyttig hjelper, at den profesjonelle er i stand til å holde sitt livsstoff atskilt fra klientens. I den grad det blir brakt inn, bør dette skje på en måte som er bevisst for å hjelpe klienten, ikke for å tilfredsstille sine egne behov.

Frøya ga uttrykk for å virke svært overrasket når sammenhengen mellom hennes valg av yrke og privatliv kom så tydelig fram som den gjorde under intervjuet. Hun sier; *”Faktisk og det har fått meg... jeg har faktisk aldri... jeg husker det når jeg snakker om det nå... Så tenker jeg at det var det som fikk meg, men jeg har aldri tenkt på det etter, men når jeg begynte å studere.. også glemmer man ting... så det var faktisk.... Herregud! En sånn oppvekker, ja men, faktisk det var min inspirasjon.”*

Lilla gir uttrykk for at det hun finner motiverende i arbeidet, det er det som gir henne inspirasjon. Trine finner inspirasjon i å være den voksne som tar ansvar, den voksne som ser barnet og som kan være med på bidra til at barnet livssituasjon endres. Uansett hvor hjelpenes inspirasjon kommer fra, hva som enn er drivkraften i det arbeidet man utfører, er det viktig at den profesjonelle bruker mye tid – alene eller sammen med andre, på å bli kjent med og bearbeide egne erfaringer, behov, verdier, holdninger, reaksjonsmønstre, ønsker,

fantasier, frustrasjoner, grenser og muligheter. Gjennom slik kontinuerlig personlig utviklingsarbeid vil man gradvis rense opp sine egne kanaler og dermed gjøre dem tilgjengelig for andre. Bare på den måten kan man gjøre seg til et følsomt instrument, og bli i stand til å fange opp og forstå andre mennesker på deres premisser og ut fra deres forutsetninger (Skau, 2005).

5.4 Oppsummering:

I dette kapitlet har mine informanter snakket frem hva de tenker skal til for at de skal bli ivaretatt av barneverntjenesten som et system. Informantenes opplevelse tyder på at veiledning synes å være et element som ikke har vært prioritert og mangel på dette skaper frustrasjoner. De gir uttrykk for å ha behov for å få hjelp til å sortere tanker, følelser og dilemmaer de daglig står overfor. Som tidligere nevnt blir vi i møte med klienter stadig utsatt for ulike påvirkninger. Strømfors og Vindegg (2002) sier at veiledningen skal være med på å bidra til at vi kan forstå på hvilken måte vi blir påvirket. Å lære seg å anvende denne kunnskapen og bevisstheten man utvikler, vil føre til at vi vil være i stand til å yte bedre hjelp til dem man står i en hjelperelasjon til. Veiledning skal også være med på å sikre at barnevernansatte lærer å integrere flere handlingsvalg, for slik å sikre høyere kvalitet på de tjenestene vi leverer. Det er helt avgjørende i den profesjonelle utviklingen, at man får anledning til å bli kjent med og videreutvikle ulike sider av sin egen person. Samtidig som man lærer seg å gjøre teorien anvendbar, lærer man også å hankses med følelsesmessige belastninger og å utvikle faglige etiske holdninger. I følge Killèn og Christiansen (1998) har veiledning en viktig forebyggende funksjon i forhold til utbrenthet. De sier at det er sannsynlig at utbrenthet ikke først og fremst skyldes arbeidsbelastning, men derimot manglende mulighet for å bearbeide de følelsesmessige belastningene i arbeidet.

I en publisert artikkel i Embla 5-2005 uttaler Ormstad Berge³⁰ at man synes å se at mange som begynner som saksbehandler førstelinjetjenesten har liten eller ingen erfaring fra menneskearbeid, men derimot mye teoretisk kunnskap.

30 Gro Ormstad Berge barnevernpedagog med videreutdanning i barnevern, sosialt arbeid og veiledning.

Jobben er en sentral del av livet vårt. Når man opplever å finne mening i det arbeidet en utfører, skaper det stolthet og større bevissthet om vår egen mestring og utvikling. Mening og inspirasjon er noe mine informanter tematiserer og som de vektlegger som en sentral del i deres arbeidshverdag. Samtlige av mine informanter vektlegger betydningen av at det arbeidet de utfører skal være til nytte for noe. En av informantene ga også uttrykk for å oppleve at det er meningsfylt å ha utfordringer som man kan strekke seg etter og synes det gir energi. Øyeblikk eller erfaringer som gir mening og inspirasjon synes å ha en egen drivkraft.

6.0 AVSLUTNING

Mitt hovedfokus i denne framstillingen har vært på de relativt nyutdannede kvinnene i 20-årene. Det er deres opplevelse og erfaringer jeg har løftet fram. Jeg vil i avslutningen og som en del av oppsummeringen reflektere over hovedtemaene jeg har berørt. Målet mitt har, i tråd med fenomenologisk tenkning, hele tiden vært at de nyutdannedes erfaringer skulle få lov til å stå i sentrum, det er kvinnenens stemme som skulle være bærere av teksten. Fenomenologisk tenkning har vært både et nyttig og viktig redskap for å forsøke å forstå deres livsverden og hvordan de bebor den. En viktig del av oppgaven har vært å systematisere og bearbeide data og knytte til refleksjon og relevant teori for å forstå mine funn. Denne oppgaven har vært en lærerik prosess hvor det har vært en vekselvirkning mellom teori og praksis. Oppgavens hovedtyngde er knyttet til utfordringer nyutdannede møter i feltet, fordi dette ble artikulert både eksplisitt og implisitt av informantene.

Ett av mine funn har en dreining mot at nyutdannede står i fare for å bli glemt og forsømt av arbeidsgiver, både i forhold til oppfølging og veiledning. Hva er det man ikke er villig til å se i en slik prosess? Hvor er det utfordringene ligger? Riktig nok skal studietiden være med på å danne grunnlaget for å forberede studenter til å håndtere ulike typer utfordringer, men det er i praksis den profesjonelle utviklingen foregår. Denne utviklingen er å forstå som en livslang læringsprosess. Nyere forskning gjort av Fauske et al. (2006) viser at det er forholdsvis stor ”utakt” mellom utdanning og praksis. Forskernes hovedfunn er at det i over halvparten av tilfellene er alvorlige utakter mellom praksisfeltets krav og profesjonsutdanningens vektlegging av basale kunnskaper, ferdigheter og yrkesetiske verdier. Den største utakten ligger i utdanningens og praksisfeltets ulike syn på hvor viktig fagutøverens personlige,

relasjonelle og emosjonelle kompetanse er. Det vil si den delen av fagkompetansen som handler om selvinnsikt, håndtering av brukerens og egne følelser, samt evne til å utforme relasjonene til brukeren på en faglig god måte. Unge nyutdannede har liten forutsetning for å vite hva de står overfor i det virkelige arbeidslivet (ibid, 2006). Dette fører blant annet til at praksissjokket inntreffer ganske umiddelbart (Bader, 1994). Forskning gjort av NOA (2008) viser at blant barnevernpedagoger rapporteres det at 40 % får manglende opplæring. Manglende opplæring og oppfølging synes å harmonere med mine funn.

Killèn og Christiansen (1998) argumenterer for at for nyutdannede som ikke tidligere har barnevernfaglig bakgrunn, bør hovedvekten på opplæring ligge i orientering og trening gjennom enkle oppgaver, under veiledning av en mer erfaren kollega eller barnevernleder. De gir uttrykk for at det er et særlig poeng at de nyutdannede ikke får arbeidsoppgaver som de verken har kunnskapsmessig eller personlig kompetanse for å håndtere. Denne ideen samsvarer ikke med det mine informanter formidler at de erfarer. De forteller om en helt annen virkelighet. De tematiserer mange utfordringer i barneverntjenesten som stor arbeidsbelastning, krevende saksbehandling, begrenset hjelp til faglig analyse og begrensede muligheter for å bearbeide følelser møtet med familien kan utløse. En av informantene syntes ikke å ha fått tilstrekkelig informasjon om grunnleggende opplæring i hvordan orientere seg i systemet og hvordan organisasjonen arbeidet. Når hennes hovedoppgave da blir å håndtere saker der det faktisk er fare for barnets liv og helse, alene med bare tre ukers erfaring i feltet, er svært betenkelig og praksissjokket synes å være et faktum. Slike erfaringer kan føre til at de nyutdannede avskjæres muligheten til å lære noe nytt, eller at de mister den gode gnisten og inspirasjonen det ligger i å utsette seg for nye erfaringer og/eller ny kunnskap (Ulvestad et al., 2007). Opplever man ofte nok å ikke nå de mål man setter, vil dette virke destruktivt inn på ens egen selvoppfattelse, og slik også påvirke den profesjonelle utviklingen.

I Dagbladets kronikk 24. juli.08 skriver Joakim Caspersen³¹ at det i juli er blitt kunngjort fra Arbeidsgiverforeningen Spekter at nyutdannede ikke er godt nok forberedt på arbeidslivet. Han sier at å legge ansvaret for mestring over på den nyutdannede alene, vil være å fraskrive seg ansvaret for arbeidsgiver. Jeg tenker at mine informanter har stått i situasjoner som til og med erfarne barnevernarbeider ville definert som både kompliserte og vanskelige. Å stå alene i disse situasjonene, oppleves som både krevende og utmattende prosesser å være i. Mye tyder

31 Joakim Caspersen er sosiolog, stipendiat ved senter for profesjonsstudier v/ Høgskolen i Oslo

på at arbeidsgiver ikke har vært sitt ansvar bevisst, og slik har de nyutdannede måtte møte til dels svært omfattende utfordringer alene, som de umulig kan ha hatt forutsetninger for å strekke til i. Dette var noe mine informanter ga uttrykk for å være opptatt av. Fravær av ledelse har også vært et gjennomgangstema i intervjuene.

Sommerferieperioden synes å være en spesielt sårbar tid for nyutdannede, som tidligere nevnt er det færre personer på jobb, men ikke nødvendigvis mindre arbeidsmengde og mindre kompliserte oppgaver og utfordringer å forholde seg til. Mine informanter har gått gjennom novisetiden over til å bli mer øvede utøvere med dilemmaene det innebærer å stå overfor i det daglige. I tillegg til stor arbeidsmengde, har de en opplevelse av å ha personlig ansvar for sakene. Dette personlige ansvaret synes blant annet å føre til at det er svært lett å ta med seg jobben hjem. Opplevelse av å ha lite tid fører til at de opplever å forsømme familiene de står i hjelperelasjon til, noe som blant annet fører til dårlig samvittighet og følelse av avmakt. Dette er store følelser som ofte kan være både smertefulle og vanskelige å håndtere. En av de sentrale faktorene som kunne vært til nytte og til hjelp for informantene, slik at de kunne ha hatt en opplevelse av å håndtere oppgavene bedre, er oppfølging, veiledning og en mer tydelig og tilstedeværende ledelse.

I så godt som all endringsarbeid møter man på usikkerhet, bekymring og tvil. Usikkerhet blir derfor ofte å forstå som en forutsetning for forandring (Moxnes, 2005). Hvordan vi møter dette, avhenger av oss selv og de omgivelsene vi er en del av. Moxnes sier videre at hvis ubehag blir den eneste følelsen vi sitter igjen, med kan dette ha dyptgripende konsekvenser for den enkelte. Da blir omsorg til en plikt, kjærligheten til en viljesak og sinne blir til moralisering. Det vonde må møtes og erkjennes, hvis det skal gi opplevelse av mestring og vekst.

På tross av de utfordringene de nyutdannede møter, finner de mening i arbeidet de utfører. Mine funn viser at de nyutdannede opplever det som meningsfullt å kunne være til nytte og hjelp for sine medmennesker. I seg selv synes dette å være en sterk og viktig drivkraft. De vektla betydningen av å ha ulike utfordringer å strekke seg etter, å få lov til å være med på familiens opp- og nedturer, samt det å få til en viktig endring i familienes liv.

På en annen side var de opptatt av mestring og tilpassede utfordringer. Disse tilpassede oppgavene kunne være med på å bidra til å resultere i gode tilbakemeldinger.

Tilbakemeldinger fra omgivelsene de arbeider i, syntes å utgjøre en viktig faktor for informantene. Det handler om positive tilbakemeldinger enten fra ledelsen, samarbeidspartnere eller fra klientene. Disse tilbakemeldingene synes å gi viktig motivasjon, stolthet, engasjement, faglig selvtilit og vekst. Tilbakemeldingene er i stor grad med på å påvirke hvordan de ser på seg selv som hjelpere.

Mening og inspirasjon er noe som vektlegges. Jeg tenker det er viktig at man får hjelp til å sette større fokus på den innsatsen man gjør i arbeidslivet og hvilke ringvirkninger det får. Men det forutsetter at forholdene er tilrettelagt for de nyutdannede på en måte som gjør at de kan utvikle seg i større grad innenfor rammer som gir passe utfordringer. Slik kan arbeidet de utfører også bli deres inspirasjonskilde.

En av informantene oppdaget under intervjuet sin egen inspirasjonskilde og viktige drivkraft i sine egne barndomsopplevelser. En viktig prosess i hjelpegjerningen er at man blir bevisst disse prosessene og hvordan tidligere erfaringer er med på å påvirke vår profesjonalitet. Når man gjør slike oppdagelser er en viktig del av prosessen at den profesjonelle får mulighet til å bruke tid på å bli kjent med og bearbeide egne opplevelser. Å lære seg anvende denne kunnskapen og bevisstheten kan føre til at man blir en bedre og en mer bevisst hjelper. Slik kan man også lære seg å forstå andre mennesker ut fra deres egne premisser og forutsetninger. Da vil man også i større grad ha forutsetning til å være i stand til å gjøre sitt personlige instrument tilgjengelig for andre (Skau 2007). Dette er en viktig del av ens faglige utvikling. Her tenker jeg at veiledning har en sentral rolle. Siden veiledningen har en så sentral plass i ens faglige utvikling, er det viktig å få kunnskap om på hvilken måte den profesjonelle blir påvirket i sitt arbeid med sine medmennesker, fordi det handler om å lære å hankses med de følelsesmessige belastningene man står overfor, men også få større bevissthet om ens egne verdier og holdninger. Mine funn viser at veiledning har vært nedprioritert i det feltet mine informanter beveger seg i. Dette må nødvendigvis få konsekvenser for det arbeidet de utfører. De nyutdannede tematiserer behov for å bli ivaretatt, få hjelp til å sortere tanker, opplevelser og erfaringer.

Totalt sett er min erfaring at tiden som nyutdannet på mange måter er underkommunisert, og slik blir de glemt i en hektisk hverdag. Det synes som om det er få som er villig til å ta det viktig ansvar som det er å ivareta de nyutdannede i feltet. Mine funn kan vise til hvordan nyutdannede opplever møte med praksisfeltet. Sett på en annen side bør det utvises en viss

forsiktighet i å generalisere i forskjeller med utgangspunkt i de få informanter som jeg har. Til tross for dette mener jeg at de erfaringer jeg har fått frem er viktige og bør tillegges betydning. I tillegg mener jeg at det bør legges til rette for videre undersøkelser på dette området. Betydningen av å si noe om utfordringene nyutdannede står i, bør bidra til debatt og diskusjoner som kan være med på å skape nødvendige endringer. Spørsmål som jeg tenker gir grunnlag for videre forskning er: Hvordan hadde de nyutdannede opplevd og erfart en forskjell, om de hadde fått jevnlig med oppfølging og veiledning over tid fra tjenestestedet? Hvordan og på hvilken måte kommer i tilfelle denne forskjellen til uttrykk?

Jeg synes det er et paradoks at Stortingsmelding nr. 39 sier at barnevernet er et av de forvaltningsområdene som har de mest komplekse oppgavene det offentlige utfører, og at virkeligheten for nyutdannede i barneverntjenesten ikke gjenspeiler denne erkjennelsen. Strømfors og Vindegg (2002) tematiserer høy turnover og gjennomtrekk av ansatte i feltet, på grunn av mange belastende forhold. De sier at ansatte som har jobbet forholdsvis kort tid i feltet, kan risikere å være veteraner ganske tidlig i sin yrkeskarriere. Dette fører ofte til at kvalifiserte folk søker seg over i andre yrker, der arbeidsmengden er atskillig mindre. Backe-Hansen (1995) sier at skal barneverntjenesten gjøre et kvalitativt godt arbeid, må barnevernarbeiderne fungere. Jeg velger å stille meg spørsmålet om barneverntjenestefeltet, med sine viktige oppgaver, står i fare for å bli utarmet?

6.1 Implikasjoner i praksisfeltet

Jeg tenker det burde være et minstekrav at en mer erfaren kollega/leder jevnlig og systematisk følger opp den nyutdannede i dennes utvikling det første halvåret. I denne prosessen mener jeg at det er den nyutdannede selv som skal gi uttrykk for i hvilken grad de opplever seg ivaretatt, og hvilken type læring denne oppfølgingen gir. Denne ordningen ville på den måten hatt en evaluerende funksjon. Dette kunne vært med på å sikre et minimum av oppfølging og kunnskapsutvikling, likeledes sikre at nyutdannede får tilpassede utfordringer som gir vekst og utvikling. Denne formen kunne vært ansett som en lærlingtid.

Lovgivningen tematiserer riktignok opplæring, men den eneste måten å ivareta og forsikre at veiledning gis i et hektisk felt og hverdag, er at offentlige instanser pålegges å gi veiledning

til de nyutdannede over en tidsbegrenset periode. Det er av stor betydning at veileder er ekstern, men som samtidig har kjennskap til feltet og de utfordringene ansatte står overfor. Dette er for at veileder ikke primært skal ha sin lojalitet til arbeidsstedets prioriteringer og forventninger om effektivitet. Den som blir veiledet vil slik få gode forutsetninger til å ta vare på og utvikle kvalitet i sin profesjonsutøvelse.

I tillegg bør det tilrettelegges for at man etter noen år i feltet, får tilbud om etter- og videreutdanning som inkluderer veiledning, for å sikre at feltet er i samme utvikling som omgivelsene ellers. I tillegg tenker jeg også at i en slik prosess er det helt sentralt at man har fokus på sin egen profesjonelle – og personlige utvikling. Overnevnte prosesser ville vært med på å utgjøre en trinnvis utvikling i ens videre profesjonelle karriere etter endt grunnutdanning.

Jeg startet innledningsvis med et lite dikt. Avslutningsvis vil jeg la Lillas avskjed med meg tale for seg. I det jeg legger hånden på dørhåndtaket og takker for meg, sier Lilla: *”jeg vet ikke når jeg kommer tilbake - om jeg klarer å stå i dette lenger...”*

REFERANSER

- **Anderson, H.** (2003) ”*Samtale, sprog og terapi: et postmoderne perspektiv*” København: Reitzel.
- **Backe-Hansen, E.** (1995) ”*Til barnets beste- beslutninger og beslutningsprosesser i barnevernet*” Tano AS.
- **Bader, K.** (1994) ”*Hjelpeløse hjelpere - om sosialarbeideres frustrasjoner*” Universitetsforlaget.
- **Bateson, G., Jackson, D. D., Haley, J. & Weakland, J. H.** (1962) *A note on the double bind- Family Process*”
- **Bang, S.** (2003) ”*Rørt, rammet og rystet – faglig vekst gjennom veiledning*” Gyldendal akademiske.
- **Bourdieu, P.** (1999) ”*Meditasjoner*” Pax forlag A/S Oslo.
- **Buberg, L.I.** (1999) ”*Tilbake til livet og hverdagen - hovedfag i helsefag nr. 8, HIO-hovedfagrapport nr 12*” Høyskolen i Oslo.
- **Bunkholdt, V. & Larsen, E. (Red)** (1995) ”*Metodisk barnevernsarbeid – fokus på forståelse, sammenheng og tiltak*” Tano AS
- **Bunkholdt, V. & Sandbæk, M.** (2008) ”*Praktisk barnevernsarbeid*” Oslo: Gyldendal akademiske
- **Collin, H.R.** (1997) ”*Innføring i barnerett for sosialarbeidere*” Tano Aschehoug.
- **Gjems, L.** (2000) ”*Veiledning i profesjonsgrupper- Et systemisk perspektiv på veiledning*” Universitetsforlaget AS.
- **Fauske, H.** (2006) ”*Utakter – om helse og sosialfaglig kompetanse i utdanning og praksis*” Gyldendal norsk forlag AS.
- **Halvorsen, K.** (1996) ”*Forskningsmetode for helse- og sosialfag, en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*” Cappelen Akademiske Forlag Oslo.
- **Halvorsen, T.** (2003) ”*Oppfatninger om sosialfaglig kompetanse*” HBO – rapport 5.
- **Hårtveit, H. & Jensen, P.** (2004) ”*Familien pluss én, innføring i familierapi*” 2. utgave.
- **Jordheim, H.** (2003) ”*Etterord – Gadammers århundre – et omriss*” I boken Gadamer, Hans-Georg ”*Forståelsens filosofi*”. Cappelen Akademiske Forlag Oslo.
- **Killèn, K.** (2004) ”*Sveket - omsorgssvikt er alles ansvar*” Kommuneforlaget AS.
- **Killèn, K.** (2007) ”*Profesjonell utvikling og faglig veiledning – et fellesfaglig perspektiv*” Gyldendal.

- **Killèn K. & Christiansen, K.U.** (1998) ”*Veiledning og veiledningsmodeller i barneverntjenestens førstelinjetjeneste*” 1998. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA temahefte 1.
- **Kvale, S.** (1997) ”*Det kvalitative forskningsintervju*” Oslo: Ad notam Gyldendal.
- **Lindbo, K.** (1992) ”*Barnevernloven, Lov om barneverntjenester*” av 17. juli 1992 nr. 100. Gyldendal forlag.
- **Lundby, G.** (1999) ”*Historier og terapi- Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*” Tano Aschehoug, Oslo.
- **Malterud, K.** (1996) ”*Kvalitative metoder i medisinsk forskning – en innføring*” Tano Aschehoug.
- **Moxnes, P.** (2005) ”*Positiv angst i individ, gruppe og organisasjon – et organisasjonspsykologisk perspektiv*” (Oslo): P: Moxnes
- **Ofstad, K. & Skar, R.** (2004) ”*Barnevernloven med kommentarer*” Gyldendal akademiske.
- **Oltedal, S. & red.** (2005) ”*Kritisk sosialt arbeid – å analysere i lys av teori og erfaring*” Gyldendal Norske Forlag AS.
- **Postholm, M. B.** (2005) ”*Kvalitativ metode, en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*” Universitetsforlaget.
- **Repstad, P.** (1998) ”*Mellom nærhet og distanse*” Universitetsforlaget Oslo 1998.
- **Røysum, A. & red.** (2006) ”*Sosialt arbeid – Refleksjoner om kunnskap og praksis.*” FO 2006.
- **Sandbæk, M & red.** (2007) ”*Fra mottaker til aktør: brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning*” Gyldendal akademiske, Oslo.
- **Skau, G.M** (2005) ”*Gode fagfolk vokser - personlig kompetanse i arbeid med mennesker*” Cappelen akademiske.
- **Skau, G.M.** (2007) ”*Mellan makt och hjälp*” Stockholm: Liber 2007.
- **Schødt, B. & Egeland T.A.** (1998) ”*Fra systemteori til familierapi*” Tano.
- **Svartdal, F.** (2004) ”*Psykologiens forskningsmetoder – en introduksjon*” 2.utgave.
- **Strømfors, G & Vindegg J.** (2002) ”*Faglig veiledning i sosialt arbeid*” Kommuneforlaget AS Oslo.
- **Thornquist, E.** (2003) ”*Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori – for helsefag*” Fagbokforlaget.
- **Ulvestad, A.K, Henriksen, A.K, AG Tusestet & Fjellstad, T** (Red) (2007) ”*Klienten - den glemte terapeut- brukerstyring i psykisk helsearbeid*” Gyldendal Akademiske.

- **Wadel, C.** (1991) *"Feltarbeid i egen kultur"* Seek AS, Flekkefjord.

Rapporter:

- **Dagbladet** (2008) *"Er nyutdannede ferdigvare?"* av 24.07.2008.
- **Embla** (2005) nr. 5.
- **Kavli, F.** (2006) *"Eksternaliserende samtaler – et narrativt perspektiv på undersøkelsessaker i barnevernet"* MPH.
- **Kavli, F. Dyvik E. Tveiten M.** (2003) *"En utprøving av eksternaliserende samtaler i barnevernet"*
- **Lovdata** (1992-07-17) nr 100: Lov om barneverntjenester.
- **Lovdata** (1981-04-08-7): Lov om barn og foreldre.
- **NIBIR** (2003:106) *"Bydelsbarnevernet i Oslo- en studie av lokale tiltak"* v/ Feiring, Marte.
- **Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og helse (NOA)** (2008) *"Psykososialt arbeidsmiljø"* Delrapport v/ Statens arbeidsmiljøinstitutt.
- **Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø- og helse (NOA)** (2008) *"Arbeidsmiljø og helse – slik norske yrkesaktive opplever det"* Statens arbeidsmiljøinstitutt.
- **NOU rapport** (2000:12) Barnevernet i Norge *"Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer"* Barne- og familiedepartementet.
- **Ot.prp.nr. nr. 44** (191-1992) *"Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)"*
- **Rundskriv** (2005) *"Barnevernet og det forebyggende arbeidet for barn og unge og deres familier"* Q-25,2005
- **Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene.** Barne- og likestillingsdepartementet (2006),
- **Stortingsmelding nr. 39** (1995-96) *"Om barnevernet"*- Barne- og familiedepartementet.
- **Stortingsmelding. nr. 39** (2001-2002) *"Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge"* Barne- og familiedepartementet.
- **Stortingsmelding nr. 40.** (2001-2002) *"Om barne- og ungdomsvernet"* Barne- og familiedepartementet.
- **Stopp menneskehandelen** (2006-2009) *"Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel"*

Internettsider:

- <http://www.la.no/index.php?a=3827&p=3348&pr=&lang>
- <Http://www.hf.uio.no/ikos/ariadne/Idehistorie/>
- <http://epos.stortinget.no/SpmDetalj.aspx?id=24947>
- <http://www.familiestiftelsen.no/node/136>
- <http://www.forskning.no/Artikler/2002>
- <http://www.fvn.no/meninger/kommentarer/article607208.ece>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2000/NOU-2000-12/8.html?id=117359>
- <http://www.svt.ntnu.no/psy/studiet/forelesninger/vaar-2002/psy300/lea.morseth-300-3.pdf>
- <http://www.kommunal-rapport.no/index.gan?id=11188832 & subid=0>
- <http://no.wikipedia.org/wiki/Eksplosjon>